



POGOVOR Z GENERALNIM DIREKTORJEM MIRKOM JANČIGAJEM

Kritična ocena — optimistična napoved

Za nami je težko leto 1983, leto številnih problemov, ki so se porajali v pomanjkanju surovin in reprodukcijskih materialov iz uvoza in domačega trga, v problematični likvidnosti, v pomanjkanju konvertibilnih deviznih sredstev, energije itd. Kljub tem problemom vemo, da je ob skrajnih naporih proizvodnja skoraj nemoteno tekla in da po sedaj znanih rezultatih ugotavljamo primerne poslovne rezultate.

Kako vi ocenjujete leto 1983 z vidika naše poslovne uspešnosti glede na izdelane količine proizvodov, finančne rezultate, celotni izvoz in posebej izvoz na konvertibilno področje in rast produktivnosti dela?

Ocena uspešnosti poslovanja v letu 1983 je še vedno nezadovoljiva. Konvertibilni izvoz je bil še vedno premajhen in predvsem zaradi tega je bila proizvodnja motena. Količina proizvodov je bila potem premajhna in zaradi tega celoten izvoz in realizacija nista bila tolikšna, kot bi bila lahko. S tem tudi finančni rezultat ni tak, kot bi lahko bil.

Rezultat poslovanja, ki na videz ne bo slab, je torej po moji oceni še vedno nezadovoljiv. V primerjavi s težavami, ki smo jih imeli, in v primerjavi z načini, kako smo se lotili težav, pa lahko trdim, da rezultat dokazuje, da bi lahko dosegli več.

V letu 1983 je bilo v delovni organizaciji vloženega veliko truda v urejanje medsebojnih dohodkovnih odnosov, v boljšo organizacijo dela, v planiranje, v prizadevanje za pridobivanje več naročil s konvertibilnega področja itd.

Kako ocenjujete navedena prizadevanja in v koliki meri smo jih uspešno reševali?

Ker v naštetih problemih tudi sam vidim osnove za izboljšanje poslovnega rezultata in ker sem pri prvem vprašanju ocenil rezultat kot nezadovoljiv, potem moram dosledno vztrajati na oceni, da nismo bili uspešni. Razlog vidim v še vedno preveč prisotni "tehniki", po kateri se smatramo za uspešne, če dokažemo, da dela ne moremo opraviti zaradi drugih. Za to "tehniko" je značilno, da problem ali naloga običajno po pisni poti kroži brez rešitve. Pri tem včasih postanem prav žalosten, ko ugotovim, da so udeleženci kar zadovoljni, kljub temu, da pravega rezultata ni. Ob takih trenutkih me vedno hlabijo primeri sodelovanja, medsebojne pomoči in iskanja rešitve, kljub temu, da na prvi pogled ni izhoda iz težav. Ti primeri so vedno bogatejši in s tem se povečujejo možnosti, da premoščamo tekoče težave in se pripravljamo na še težje in večje ovire.

Ob koncu leta 1983 smo z odprtjem nove jeklolivarne zaključili pomembno fazo v razvoju in investicijski izgradnji Litostroja, toda to je šele prvi korak prestrukturiranja naših zmogljivosti za proizvodnjo strojev in naprav iz našega programa večjih razsežnosti.

Kako bomo v danih razmerah nadaljevali naš razvoj in izgradnjo novih zmogljivosti večjih razsežnosti?

Razmere niso enostavne, o tem smo se že prepričali. Toda zastavljene usmeritve, da v naslednjem koraku razvoja investiramo v tako imenovano težko obdelavo, nam s svojo realizacijo lahko odpre novo dimenzijo razvoja. Zaradi tega sem prepričan, da bomo kljub težavam zbrali dovolj poguma in realizirali tudi to fazo razvoja. Posebej želim pri tem opozoriti, da ta faza razvoja ne zahteva realizacije investicije, to je gradnjo delovnega prostora in montažo opreme, temveč program in realizacijo nekajletnih tehničnih raziskav, razvoj in uveljavitev računalniškega projektiranja, zahteva pripravo dokumentacije, tako da bo možno izdelovati variantne računalniške ponudbe v najkrajšem možnem času, zahteva nov, spremenjen način obdelave trga, agresivnejši in vplivnejši pristop tudi pri največjih projektih, kot je na primer izgradnja verige elektrarn na Savi in Muri. Ker se vse bolj zavedamo te dimenzije in se že vedno bolj uspešno spopadamo s posameznimi področji, ocenjujem, da je moj optimizem upravičen.

Delavski svet delovne organizacije je ob koncu leta 1983 sprejel dokaj optimističen načrt za leto 1984. Nekatere napovedi, predvsem pa povečanje celotnega prihodka in dohodka, izvoz in količinski načrt so se skoraj drastično povečali v primerjavi s preteklim letom.

Katere osnovne strateške usmeritve bomo morali intenzivneje izvajati, da bomo uresničili plan celotne delovne organizacije?

Morda bo odgovor presenetljiv.

V januarju smo že izdelali prvo verjetno oceno konvertibilnega izvoza v letih 1985, 1986 in 1987. Če z aktivnim delom na osnovi sodelovanja in redne mesečne kontrole uspemo danes ocenjeni verjetni izvoz na konvertibilni trg spremeniti do sredine septembra v fiksno pogodbeno in rokavno opredeljeno obvezo, potem bomo tudi v letu 1984 uspeli doseči veliko!

Katere težave predvidevate pri uresničevanju plana in kako jih bomo premostili?

Težave bodo običajne, kot so bile v preteklih letih. Pričakujem, da bodo samo še ostrejše.

Na koncu vas prosimo, da odgovorite še na osebno vprašanje. Pred dvema letoma, ko ste prišli v Litostroj, ste za naš časopis odgovarjali v intervjuju na podobna vprašanja z namenom, da smo vas in vaše poglede na Litostroj predstavili delavcem Litostroja in širši javnosti. Iz vaših odgovorov smo razbrali in zapisali, da ste energičen in odločen človek z jasnimi cilji, trdno in uporno voljo, da jih uresničite. Največkrat oster in odkrit, pač človek, ki ima vse možnosti, da s pomočjo najožjih in ostalih sodelavcev uspešno vodi tako veliko delovno organizacijo, kot je Litostroj.

Kako se, v smislu navedenih ugotovitev, po dveh letih vašega mandata v Litostroju počutite?

Dobro! Nisem še dovolj uspešen.

Pripravil: K. G.

IZVOZNE NALOGE IN TEŽAVE NASTOPA NA TUJIH TRGIH

Večja produktivnost — višja konkurenčnost

Po naših planskih nalogah moramo v letošnjem letu realizirati preko 60 milijonov dolarjev fizičnega izvoza, od tega 23 milijonov na konvertibilnem trgu. Pri tem nam mora konvertibilni trg prinesiti tudi preko 19 milijonov ameriških dolarjev finančnih prilivov, ki jih potrebujemo za plačevanje naših obveznosti do tujine in za nabavo reprodukcijskega materiala za redno delo. Te naše naloge naj bi se v prihodnjih letih stopnjevale z več kot 30-odstotno rastjo in to predvsem na konvertibilnem trgu.

Kako so te naloge razporejene po posameznih blagovnih skupinah po finančnih prilivih konvertibilnih deviz (glavni nosilci nalog) v letošnjem letu?

Proizvodnja turbin	ca. 6,5 mio ameriških dolarjev
Proizvodnja črpalk	ca. 3,0 mio ameriških dolarjev
Proizvodnja žerjavov	ca. 1,0 mio ameriških dolarjev
Proizvodnja TVN	ca. 4,7 mio ameriških dolarjev
Proizvodnja PPO	ca. 1,6 mio ameriških dolarjev
Proizvodnja zun. montaža	ca. 1,6 mio ameriških dolarjev
Proizvodnja PUM	ca. 0,8 mio ameriških dolarjev
Ostala proizvodnja	ca. 0,2 mio ameriških dolarjev

Plan v celoti še ni pokrit z naročili za zunanje kupce, ker gre pri prilivih tudi za avanse na nova naročila oziroma na proizvodnjo s kratkim ciklusom od prodaje do realizacije (viličarji, PPO, zunanja montaža).

Glavno težišče letošnjih konvertibilnih prilivov bo gotovo na treh

izredno velikih projektih: opremi za HE Haditha, opremi za ČP Kirkuk in dobavi viličarjev in sestavnih elementov za Iran. Tem projektom bo potrebno posvetiti v letošnjem letu posebno pozornost.

Kje so težave, na katere naletimo pri obdelavi zunanega konvertibilnega trga?

Glasilo delavcev Titovih zavodov Litostroj izhaja mesečno (s posebnimi prilogi) v nakladi 6000 izvodov. Izdaja ga Odbor za obveščanje pri Konferenci OO sindikata Titovih zavodov Litostroj, ki je hkrati izdajateljski svet — Uredniški odbor: predsednik dipl. iur. Anton Tomažič in člani: prof. Hrabroslav Premelč, Tone Erman, Franc Kostevc, Marjan Sigulin, Toni Skušek, Srečko Pirc in odgovorni urednik Karel Gornik, urednik Marijana Meglič, tehnični urednik Estera Lampič, lektorica prof. Vesna Tomc. Telefon uredništva 556 021 (n.c.) interna 202, 246 — Tiska Tiskarna Ljubljana. Oproščeno prometnega davka po pristojnem sklepu 421-1/72



"Zima, zima bela vrh gore sedela ...", tako bi lahko zapeli, ko smo obiskali zasneženo Soriško planino (Foto: T. Š.)

Tudi pri izobraževanju ne smemo zaostajati

Napredek znanosti in tehnike v današnjem času hitro spreminja način našega dela in življenja. Spremembe v proizvodni tehnologiji si sledijo druga za drugo. Zaostajati za drugimi v svetu pomeni ostajati na nižji stopnji produktivnosti in s tem celotnega gospodarstva, na katerem sloni vse, kar človek in družba potrebuje.

Zato so tembolj pomembna opozorila v naši družbi, naj se končno zavemo, da brez vlaganj v znanje in tehnološki napredek ni uspešnega gospodarstva. Še več: prav to mora biti v današnjih razmerah eden izmed glavnih dejavnikov za ozdravitev našega gospodarstva.

Litostroj se je zadnja leta lotil tehnološke posodobitve. Zrasli sta dve novi tovarni s sodobno tehnologijo, za dan republike smo odprli novo jeklolivarno, pred nami je uresničitev posodabljanja težke strojne opreme. Tehnološke novosti vnašamo v svoje klasične izdelke, pripravljamo se za proizvodnjo novih. Vse to zahteva marsikatero spremembo in stalno skrb za razvoj, pa tudi izpolnjevanje znanja zaposlenih Litostrojčanov ter ustrezno znanje tistih, ki se bodo v njem zaposlili.

Izobraževanju moramo posvetiti enako skrb kot materialnim tehnološkim pridobitvam, saj bi imeli sicer sodobne objekte in opremo, ki pa je ne bi znali povsem izkoristiti, jo nadalje posodabljati ter z njo proizvajati vedno zahtevnejše proizvode.

Tako kot se je moral Litostroj odločiti za vlaganja v posodobitev svoje proizvodnje, tako se mora sedaj odločiti tudi za posodobitev svoje šole oz. izobraževalnega centra. Oprema in učna sredstva v njem ne zadovoljujejo več za tehnološki nivo izpred let, kaj šele za sodobno proizvodno tehnologijo. Oprema je zastarela in v glavnem iztrošena. Smo na prelomnici: potrebna so večja vlaganja v materialne pogoje za izobraževanje kvalitetnih kadrov, tako kot ob izgradnji Litostroja in njegove industrijske kovinarske šole. Takrat se je to še kako obrestovalo — Litostroj je dosegel namreč svoje uspehe doma in v svetu tudi zato, ker je pravočasno poskrbel za naložbe v znanje, v izobraževanje. Hrbtenica litostrojске proizvodnje so poleg drugih delavcev kadri, ki so se izobraževali v naši šoli oz. izobraževalnem centru.

Ni novo spoznanje, da morata šola oz. izobraževalni center poznati sodobno proizvodno tehnologijo in biti na tekočem z dosežki na strokovnem področju. Morata pa imeti tudi pogoje, da to lahko ne le posreduje udeležencem izobraževanja, ampak da jih za sodobno proizvodnjo tudi usposablja. To ne pomeni, da bi morali imeti prav vso najdražjo sodobno opremo. Vendar pa se z zastarelo in iztrošeno opremo ne da izobraževati za proizvodnjo, ki temelji na sodobnem znanju in tehnologiji.

Če bi sedaj Litostroj zamudil čas in ne bi videl potrebe za posodobitev in nadaljnji razvoj izobraževanja v svoji šoli oz. izobraževalnem centru, bi napravil sebi veliko škodo, saj bi se odrekel dosedanjim naravnostim, ki mu je zagotavljala poleg drugih dejavnikov uspešen razvoj. Ker izobražujemo v šoli oz. izobraževalnem centru kadre tudi za druge uporabnike, veljajo seveda te ugotovitve tudi zanje.

Dosedanje izkušnje delavcev v šoli oz. izobraževalnem centru in rezultati na izobraževalnem področju so zagotovilo, da bo ob posodobitvi materialnih pogojev za izobraževanje Litostroj tudi nadalje lahko računal na ustrezno izobražene in usposobljene delavce.

Hrabroslav Premelč

Glavna težava je gotovo objektivne narave in jo je izredno težko premagati. Svetovna kriza mednarodnega trgovanja v preteklih dveh letih je dosegla v zadnjem obdobju svoj vrh. Multinacionalne družbe, ki so v preteklem obdobju bolj malomarno spremljale dogajanja v državah v razvoju, so se letem posvetile z vso resnostjo in so pri-

čele z agresivno prodajo konkurirati ostalim ponudnikom. Glavni cilj je: premagati krizno obdobje s čim manj žrtvami in s politiko prevrednotenja svoje valute in obrestnimi merami (najboljši dokaz so ZDA) finančno obvladati zadolžene države, ki težko plačujejo svoj "ceh" zadolženosti. Kaj to konkretno pomeni (Nadaljevanje na 2. strani)

Ko bo spet zavladatale tema v de-
želi, stopite še vi na pot razmišlja-
nja, ki vam bo potrdilo zaključno
misel, da je najdražja tista energija,
ki je ni ... **ETC**

A. Kramer

Močnejši vstop Litostroja na ameriški trg

Glavna teža poslovnih naporov v letu 1984 bo ležala na povečanju izvoza na konvertibilna področja. Zaradi različnih vzrokov tej aktivnosti v preteklih letih nismo posvečali dovolj pozornosti. Zato so bili tudi rezultati preteklih let zelo skromni. Velikokrat se Litostroj, ki ima tudi za ta trg zanimiv proizvodni program, ni mogel primerjati z drugimi, veliko manjšimi delovnimi organizacijami, ki so se na tem področju ponašale z zavirljivimi rezultati. Gospodarske razmere pa so nas sedaj prisilile k drugačnemu ravnanju. V planu za leto 1984 imamo zapisano, da želimo doseči to leto konvertibilni izvoz v vrednosti čez 22 milijonov dolarjev. Cilj glede konvertibilnega izvoza pa je zastavljen še višje. Po načrtu za obdobje do leta 1990 bi konvertibilni izvoz v tem letu moral znašati že čez 60 milijonov dolarjev. Jasno je, da tako visoko zastavljenega izvoza ne bo možno doseči z usmeritvijo samo na tista tržišča, kamor smo v preteklosti pretežno že izvažali.

V preteklosti so bile naš pomemben kupec nekatere dežele v razvoju. Tu pa se je stanje močno spremenilo. Nekateri od teh dežel so razvile lastno industrijo, kot na primer Indija, zato je prodor na ta tržišča, če ne čisto nemogoč, pa vsaj močno otežkočen. V preteklosti uporabljene oblike prodaje niso več možne. Razen tega so bila plačila iz dežel v razvoju v konvertibilnih valutah samo takrat, če so investicije kreditirale finančne institucije, kot Svetovna banka in podobno. Ne smemo pozabiti tudi dejstva, da so številne od teh dežel začele v izredne zadolžitve in bodo v bodoče težko izposlovale nove kredite za investicijska dela. Nenazadnje so se v preteklosti od teh dežel poslabšale tudi politične razmere, kar vse jih odvraca od večjih investicij.

Na dlani je torej, da je treba razmišljati o izvozu v tisti del sveta, ki je gospodarsko čvrst in sposoben, da investira v velikem obsegu. Sem spadajo tudi Združene države Amerike, saj skupaj z Japonsko, Kanado, Veliko Britanijo, Francijo in Nemčijo predstavljajo tisti del zahodnega sveta, ki ga označujemo kot bogate države z velikim gospodarskim potencialom. Na ameriškem trgu nismo novinci. V hidroelektrarni Crystal Dam v Coloradu obratuje že od leta 1975 naša turbina (moči 30 MW). Pravkar se dokončuje tudi montaža turbin, ki smo jih izdelali za centralo Swan Lake na Aljaski (2 turbini z močjo 12 MW).

V preteklosti smo do nekaterih naročil prišli tudi preko ameriških konzultantskih organizacij. Tako je bilo podjetje TAMS konzultant za žerjave, ki jih je Litostroj izdelal za hidroelektrarno Tarbela Dam v Pakistanu (3 portalni žerjavi nosilnosti 165 t, 100 t, 20 t in 2 mostna žerjava nosilnosti 300 t).

Tudi žerjavi za San Salvador za hidroelektrarno na reki Rio Lempa so bili povezani z ameriškim inženirskim podjetjem Harza iz Chicaga /žerjavi nosilnosti (2 x 230) t, 25 t in 3,5 t/.

Nenazadnje je potrebno omeniti tudi žerjave, ki smo jih izdelali za našo jedrsko elektrarno Krško /polarni žerjav nosilnosti 320 t, žerjavi nosilnosti 164 t, (113 + 18) t, 5,5 t/. Kupec teh žerjavov je bilo podjetje Westinghouse, ki je prevzelo naročilo elektrarne v celoti po sistemu "ključ v roke".

Vso navedeno opremo smo dobavili kupcem v zahtevani kvaliteti in prejeli številna priznanja, ustna in tudi pisna, ki so potrjevala sloves, ki ga je Litostroj dobil drugod. Zato sloni Litostroj odločitev, da bo s povečanimi naporami skušal na ameriškem trgu dobiti več naročil, prav na teh izkušnjah. Dodatno pa jo podpirajo še naslednja dejstva.

Amerika se je kljub svojemu bogastvu kot ena prvih začela zavedati, kaj pomeni energija za gospodarski razvoj in za družbo. Naftna kriza, ki je nastopila leta 1973 s prvo podražitvijo nafte, je za ameriško družbo predstavljala resen

pretres, na katerega so takoj odgovorili z ustreznimi ukrepi. Eden od teh je tudi ta, da se od takrat naprej ponovno vračajo k tistim virom energij, ki se obnavljajo in to je predvsem vodna energija. Ob tem pa so nekatere težave, ki so jih imeli z jedrskimi elektrarnami (Otok treh milij) ohladile začetno preveliko navdušenje za to vrsto energije.

Vendar pa Amerika ne gradi samo veličastnih novih hidroelektrarn, ampak razmišlja tudi o modernizaciji že obstoječih ter o izrabi tudi skromnejših vodnih energetskih možnosti.

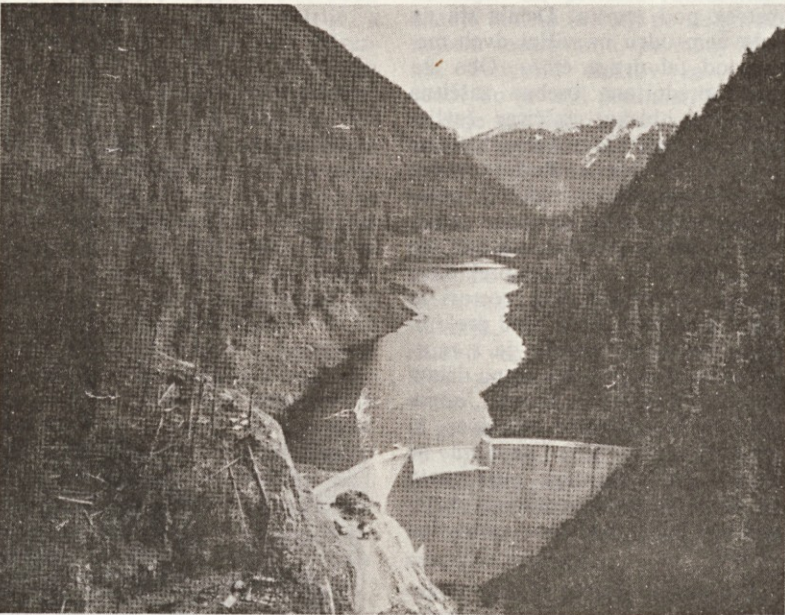
Na nekem posvetovanju, posvečenem vodni energiji, je strokovnjak iz General Electric dejal: "Ker stroški naše energije naraščajo, je čim bolj učinkovita izraba naših vodnih virov postala vedno bolj pomembna. Integrirani hidroelektrični sistemi, uporabljajoč moderno zasnovano opremo, omogočajo uporabo obstoječih lokacij z obstoječimi pregradami s tem, da se obnovijo opuščene hidroelektrične lokacije in da se izboljšajo izkoristki

elektrarno potem z remorkerji odvečejo do mesta, kjer je projektirana, tam pa so že pripravljeni gradbeni temelji, na katere se strojnica spusti. Takih elektrarn bo Amerika gradila veliko. Litostroj se s svojimi ponudbami že vključuje v te projekte.

Ko presojamo možnosti Litostroja na ameriškem trgu, ne moremo mimo dejstva, da imajo mnoga ameriška podjetja svoje interese na jugoslovanskem trgu. Jugoslavija se pravkar pripravlja na gradnjo naslednje jedrske elektrarne Prevlaka.

Obstajajo načrti, da bi do leta 2000 morali zgraditi v Jugoslaviji 6 jedrskih elektrarn z močjo po 1000 MW. Stališče Jugoslavije je, da bi vse te elektrarne morale biti zgrajene po isti tehnologiji in da mora pri tem v največji meri sodelovati tudi jugoslovanska industrija. Tako stališče sili ameriška podjetja, da že sedaj iščejo stike z jugoslovanskimi delovnimi organizacijami ter jih vključujejo v svoje programe. S tem si ustvarjajo boljša izhodišča za udeležbo v prej opisanem projektu.

Obstaja pa še en vzrok, ki vpliva na ameriške gospodarske kroge, da želijo sodelovati z nami. Ta vzrok je politične narave. Zahodni svet se zaveda, da je v njegovem interesu, da ostane Jugoslavija neodvisna, neuvrščena in gospodarsko stabilna. Tega pa brez močnejših gospodarskih povezav z zahodnim gospodarskim območjem ne bo mogoče zagotoviti. Te povezave ne morejo biti samo v ustreznih kreditih, temveč tudi v možnostih, da te kredite vračamo in se jih postopoma tudi rešimo.



Hidrocentrala Swan Lake na reki Falls Creek, Ketchikan, Aljaska (Investitor: Ketchikan Public Utilities)

in modernizira stara oprema, da bi se tako zvišale moči in količina proizvedene energije."

Velik poudarek dajejo Američani tudi tako imenovanim malim in mini hidroelektrarnam. Določeni predeli Amerike, kot npr. Aljaska, so se do sedaj v glavnem preskrbovali z električno energijo, ki so jo dajale dizelske elektrarne. Zaradi visokih obratovalnih stroškov sedaj pospešeno prehajajo na vodno energijo. Po nekaterih podatkih, ki so nam na razpolago, je samo v jugozahodnem delu Aljasko potrebno zgraditi 37 hidroelektrarn z močjo pod 5 MW.

Želja po večji izrabi vodne energije usmerja Američane tudi v gradnjo elektrarn na nizkih padcih. Na tem področju so ameriški projektanti elektrarn razvili nove tehnološke rešitve. Strojnice je zgrajena kot plavajoči objekt, v katerega je vgrajena vsa potrebna turbinska in elektro oprema. Tako plavajočo

Obisk, ki smo ga v začetku lanskega decembra opravili v Ameriki, je potrdil naše ocene, in pokazal, da naša pričakovanja glede prodora na ameriški trg lahko uresničimo. Toda kljub vsem pozitivnim ocenam in možnostim bo veliko odvisno od naše pripravljenosti in sposobnosti. Ameriški trg je eden izmed najbolj razvitih in zahtevnih trgov. Od partnerja zahteva obnašanje, ki ga določa sam, in pričakuje, da bo naletel na tak odziv. To ne pomeni samo ustrežne cene, sprejemljivih rokov in vrhunske kvalitete, temveč tudi vsestransko ekspeditivnost, točnost in zanesljivost v komuniciranju. Američan nima časa za brezplodne in dolge razprave, tudi ne časa, da bi dneve in tedne čakal na potrebne odgovore. Konkurenca na tem trgu je izredno ostra in se vsaka malomarnost kaznuje z izključitvijo z njega.

Med bivanjem v Ameriki smo obiskali 16 podjetij in imeli 24 raz-

Četrto stoletje časopisa Litostroj

Pred petindvajsetimi leti, januarja 1960, je izšla prva številka časopisa Litostroj. Časopis je v svojih začetkih izhajal v nakladi 3800 izvodov, njegov namen pa je bil zapolniti praznino, ki je nastala s prenehanjem izhajanja našega prvega tovarniškega časopisa "Turbina".

"Zares je bil že čas, da smo si z našim časopisom, ki prihaja prvič po dolgem spet med nas, znova predstavili predse ogledalo, ki naj nam kaže pravi obraz."

S temi besedami je uredništvo v svojem prvem uvodniku na slikovit in vsakomur razumljiv način označilo svoje cilje in utemeljilo svoj obstoj in poslanstvo.

Časopis sta v teh prvih letih urejala in se trudila okoli njega Peter Likar in dr. Branko Vrčon. Prav njima gre v precejšnji meri zahvala, da se je časopis pojavil kot kvalitetno in zanimivo tovarniško glasilo. Časopis so, kot še mnoga leta zatem, tiskali v Tiskarni ČZP — "Primorski tisk" v Kopru.

Ob tej naši obletnici smo prebrskali po arhivu ter natančno prelistali naš prvi letnik, predvsem pa prvo številko. Niti oblika niti vsebinska zasnova časopisa se v vseh petindvajsetih letih nista bistveno spremenila. Množica kratkih ter nekaj daljših sestavkov in raznovrstnost ilustracij je zanimiva in prijetna za oko, vsebina pa s poseganjem na vsakovrstna področja pokriva življenje in delo v takratnem Litostroju.

Tudi šal, križank in nekaterih lahkotnejših sestavkov, ki razvedrilo bralca, ni manjkalo. Glava časopisa je bila črna, poudarjena in precej (dvakrat) večja od današnje.

V teh petindvajsetih letih, ki so minila od dneva, ko se je prvič pojavil časopis Litostroj, je prišlo okoli njega in v njem do mnogih sprememb. Vendar nas to ni oviralo, pri izpolnjevanju naše naloge in ciljev, ki jih je v prvi številki uredništvo označilo s temi besedami:

"Naš uspeh bo vsak posamezen člen, ki ga bomo lahko vstavili v vence teh verig povezanosti med nami in tovarno, in med tovarno in vso našo skupnostjo. Želimo da bi bilo teh nekaj členov kar največ in da bi k njihovem kovanju prispeval prav vsak član našega kolektiva. Zato stopamo na to pot z željo in v prepričanju, da nam boste vsi pomagali."

t

t.š.

govorov. V večini primerov so sogovorniki pokazali velik interes za naše možnosti in naš namen, da močnejše vstopamo na ameriški trg. Ameriški kupci nimajo predsodkov do nobenega ponudnika, če blago ustreza njihovim zahtevam. Ameriški kupec zahteva, da so proizvodi kvalitetni tudi po izteku garancijske dobe ter polaga velik pomen na to, da prodajalec opreme tudi po izteku garancijskega roka spremlja njeno delovanje in je na razpolago z rezervnimi deli in uslugami.

Recesija je ameriško gospodarstvo v preteklih letih izredno prizadela. Vendar pa se iz tega počasi in vztrajno izvija. Vsi zatrjujejo, da gospodarstvo oživlja in da število investicij raste. Zato je bila podrobnejša predstavitev Litostroja potencialnim partnerjem v Ameriki opravljena ob pravem času. Naši napor, ki bodo sledili temu obisku, in naše ustrezno ravnanje pa naj uresničijo pričakovane rezultate.

D. Kolbl

Zamujena čestitka

Hotel sem napisati lepo novoletno pismo — nekaj takega, kar človeka že med branjem nezadržno sili, da bi zgrabil kozarec, ga dvignil visoko in nazdravil vesoljnemu svetu.

"Pridite, prijatelji, da se poveselimo v tem svečanem trenutku, ko je sreče polno srce in iz oči sije sama radost! Pridite, da skupaj proslavimo ta veliki dan!"

Hotel sem pisati o tem, kako lepo se nam stekajo številke iz naših načrtov, finančnih, investicijskih, družbenih, kako nam proizvodnja uhaja v nesluten razmah, ki ruši vse meje postavljenih norm za produktivnost in vžiga nov ogenj v kosteh skoraj odpisane generacije nekdanjih idealistov.

Hotel sem pisati o neverjetni komercialni zagnanosti, ki s povsem novih zornih kotov kot "avantgarda" suče škarje in kroji tuje in domače platno, da bi nas oblekla, nasitila in napojila, pa še posebej pisati o težko pričakovanih paketih skrbnice nabave in njenih v trde platnice vezanih spiskih, ki jih še tak veter ne more razmetati. In še pisati o neverjetno dragocenih projektih, ki jih na visokih okopih stabilizacije ne doseže noben val ne zunanjih ne notranjih viharjev ...

Da, bilo bi lepo pisanje — pravljica, ki bi jo brali še individualni poslovodni organi in njihovi pomočniki, čeprav zlobni jeziki trdijo, da le podpisujejo in predajajo naprej, kar jim pride na mizo.

Resnično srčkano bi bilo tako pisanje in prav gotovo bi mi odleglo po njem od vseh tistih grdih misli, ki jih rojevajo večne težave — najbolj tiste med njimi, ki si jih za vsakdanjo rabo vztrajno izmišljamo sami.

Morda bi mi po tem pisanju izginila iz glave vsiljiva predstava okornega parizarja, s katerim se ob spodbujajočem kričanju voznika na vse kriplje muči prepotena konjska vprega — in bi jo zamenjala slika sibirskih trojke, ki ob poznavanju kraguljčkov vleče lanke sani v mlado jutro ...

Pa ni bilo nič s tem pisanjem, pretežak je bil zrak. Strupeni smog mi je silil pod obleko, se zafrl v žile in srce.

Za vraga, mar res ne moremo iz teh duševnih vrvi inflacije, dolgov in neodgovornega obnašanja?

Se bomo vsaj v tem olimpijskem letu hitreje obračali, segli višje, postali močnejši?

ETO

NOVI STROJI IN BOLJŠA TEHNOLOGIJA

Naprava za kaljenje z induktivnim segrevanjem

Visoka stopnja produktivnosti v industrijsko razvitih državah je med ostalim pogojena tudi z rabo sodobnih tehnoloških postopkov za vse vrste obdelave. Termična obdelava z indukcijskim segrevanjem je postala v zadnjih letih nepogrešljiva predvsem v kovinsko-predelovalni industriji. Tehnološki postopek termične obdelave z indukcijskim segrevanjem je možno delno ali v celoti avtomatizirati, kar se posebej izplača pri segrevanju večjih serij enakih proizvodov. Zelo uspešno pa se indukcijsko segrevanje uveljavlja za termično obdelavo najzahtevnejših strojnih elementov, kot so zobniki, vodilna vretena, odmične gredi itd.

Tehnološko strojništvo je v zadnjih desetletjih doživelo zelo velik razvoj. Razviti so bili novi postopki obdelave, odkriti novi načini obdelave in novi materiali, močno pa se je povečala tudi produktivnost. K povečanju produktivnosti je največ prispevala elektronika in z njo avtomatizacija obdelovalnih strojev in procesov ter uvedba novih načinov mehanske in termične obdelave, kamor spada segrevanje z indukcijskim visokofrekvenčnim generatorjem, s katerim se od lanskega leta ponajamamo tudi mi v Litostroju.

Visokofrekvenčni generatorji so namenjeni indukcijskemu segrevanju vseh vrst kovin, polprevodnikov, v strojništvu pa se največ uporabljajo za površinsko kaljenje, mehko in trdo lotanje, taljenje, napuščanje ter za segrevanje surovcev za utopno kovanje v veliko-serijski proizvodnji.

Toplotna obdelava kovin s pomočjo VF generatorja-indukcijsko segrevanje je v zadnjih letih nepogrešljiv tehnološki postopek v najrazličnejših vejah strojništva, predvsem v zahtevnejši kovinsko predelovalni industriji ter elektro in elektronski industriji. To je posledica želja po uporabi sodobnejših in gospodarnejših tehnologij. Kljub temu pa moramo ugotoviti v našem okolju relativno skromno rabo indukcijskega segrevanja v mnogih vejah naše industrije, predvsem zaradi nepoznavanja tehnoloških in ekonomskih prednosti, ki jih nudi

ta način segrevanja.

Naprava za segrevanje z visokofrekvenčnim generatorjem je bila kupljena v Litostroju z namenom poceniti in poenostaviti proizvodnjo in termično obdelavo nekaterih elementov v serijski proizvodnji talnih transportnih sredstev, kot so sorniki, puše, zobniki, prav tako pa tudi za kaljenje zob velikih zobnikov za reduktorje. Zelo uporaben pa je ta način segrevanja zaradi hitrega postopka in majhne oksidacije tudi za lotanje ploščic iz karbidnih trdin na držala, pri izdelavi strugarskih nožev in ostalega rezilnega orodja.

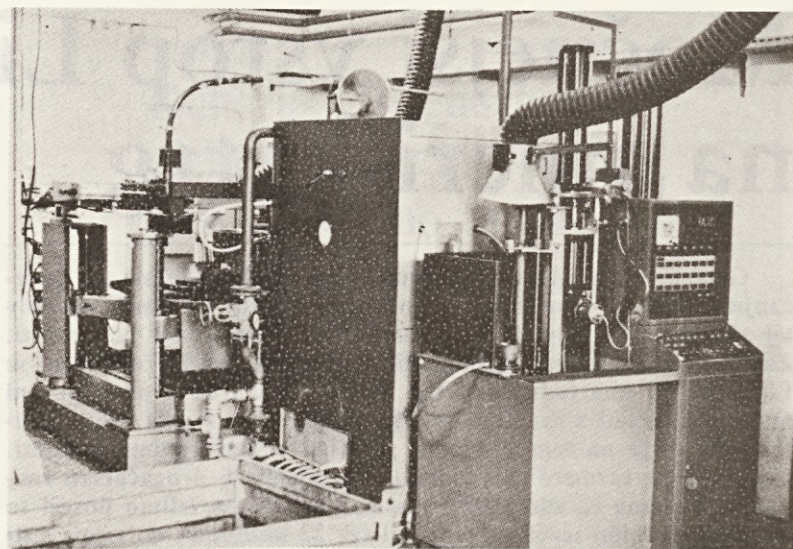
Če ta postopek termične obdelave primerjamo s cementacijo ob zahtevani trdnosti jedra, trdoti površine in zahtevani globini trdega-prekaljenega sloja, vidimo, da lahko draga cementacijska jekla zamenjamo s cenejšimi jekli za poboljšanje.

Indukcijsko visokofrekvenčno gretje je uporabno na zelo širokem področju. Razvoj gre v smeri uspešne rabe na novih področjih, tako v smeri še večje gospodarnosti kot tudi povečanja produktivnosti pri že navedenih postopkih. Nakup VF generatorja za indukcijsko gretje je pomemben korak v posodobitvi tehnologije termične obdelave v naši tovarni. Zdaj lahko doma kalimo praktično vse tudi najzahtevnejše zobnike za velike reduktorje do 1400 mm premera in teže do 40 kN. Najbolj pa se je to že in se bo še pokazalo uspešno v proizvodnji vilicarjev.

Kje bomo ta postopek upora-

bljali in kako bo stroj delal, pa bo odvisno od nas samih, od naše sposobnosti, razgledanosti in pripravljenosti napraviti korak naprej na področju termične obdelave. Kako hitro, kako uspešno in kako intenzivno bo stroj za kaljenje z indukcijskim segrevanjem vključen v naš proizvodni proces, je odvisno od projektantov in konstruktorjev, pa tudi od tehnologov.

Projektanti in konstrukterji morajo predpisovati povsod tam, kjer je dopustno, cenejša jekla za poboljšanje in ne cementacijska jekla, tehnologi pa se bodo morali dodobra seznaniti s tem postopkom termične obdelave, kar pa še vedno ni dovolj. Za doseg kvaliteta kaljenja površin z indukcijskim segrevanjem bodo tehnologi, ki so zadolženi za področje termične obdelave, zelo tesno sodelovati z upravljalci kalilnega stroja in skupaj z njimi reševati zahtevna vprašanja. Tako bodo našli rešitev za

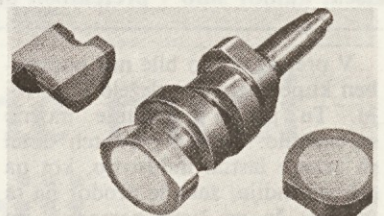


Visokofrekvenčni generator, grajen v naši tovarni, moči 80 kW in frekvence približno 400 KHz. Ima dva pristroja: enega za kaljenje zobnikov do premera 1400 mm in teže do 40 kN, drugi pa je namenjen kaljenju sornikov, puš, malih zobnikov itd.

najboljšo obliko induktorja za posebne primere ter določili hitrost in jakost gretja ter globine kaljenja za zahtevnejše vpeljane naprave.

Postopek segrevanja z VF generatorjem je vsestransko uporaben, gospodaren in sodoben, delno avtomatiziran, vse to pa pomeni spet korak naprej v uvajanju sodobne tehnologije v naši tovarni.

I. Gantar



Indukcijsko segrevanje in kaljenje zahtevnejših oblik (odmična gred)

VAROVALNA ČELADA JE DELAVCU REŠILA ŽIVLJENJE

Varstvo pri delu

V začetku novembra 1983 se je na gradbišču RHE Obrovac zgodila nesreča pri delu, pri kateri bi delavec lahko izgubil življenje, če ne bi pri delu uporabljal varovalne čelade.

Nesreča se je zgodila v jašku za drenažo RHE Obrovac. Omenjeni delavec je skupaj s sodelavcem montiral konzole in objemke za pritrditev drenažnih cevovodov, ki so speljani skozi vse etaže elektrarne, ta pa se nahaja osemdeset metrov pod zemljo. Delala sta na delovnem odru na višini dveh metrov od tal druge etaže. Oba sta imela predpisana osebna zaščitna sredstva: obleko, zaščitne čevlje, rokavice, podložene brezrokavne in varovalne čelade. Poškodovanec je delo opravljal v sedečem položaju, sodelavec pa za njim v stoječem. V takem položaju sta bila, ko je v elektrarni prišlo do prekinitve električne energije. Vsi prostori so ostali v popolni temi. Med prekinitvijo električne energije je z zgornjih etaž padel v jašek in na delavca različen material: gramoz, odpadni deli betona in les. Delavec, ki je stal, se je hitro umaknil na skrajni rob delovnega odra, nato pa že slišal krik sodelavca, kateremu je nekaj padlo na varovalno čelado.

Pri analizi nesreče ni bilo mogoče ugotoviti, kdo je sprožil padec odpadnega materiala v jašek. Na gradbišču elektrarne dela razen naših monterjev še več gradbenih in montažerskih skupin drugih izvajalcev. Predvidevamo, da je do tega prišlo zaradi paničnega umika delavcev iz zgornjih etaž proti izhodu, ko so ostali brez razsvetljave. Zaradi tega tudi ni bilo možno popolnoma točno ugotoviti, kakšen predmet je poškodovancu padel na glavo oziroma na varovalno čelado. Verjetno je bil to lesen tram 80x80x800 mm, katerega so našli na tleh.

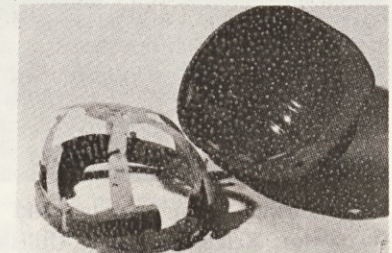
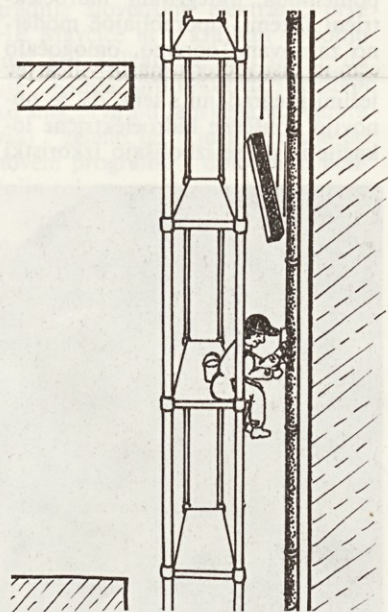
Čelada je tako preprečila hujšo poškodbo glave ali celo smrt delavca. Na njej se sicer pozna udarec in pretrgala se je kletka v notranjosti čelade. Udarec je bil tako močan, da se je delavec onesvestil in dobil lažji pretres možganov. Nezvestnega poškodovanca so takoj odpeljali v ambulanto Obrovac, nato pa v bolnico v Zadru.

Ob tem je potrebno omeniti, kako je včasih težko doseči, da delavci uporabljajo varovalna sred-

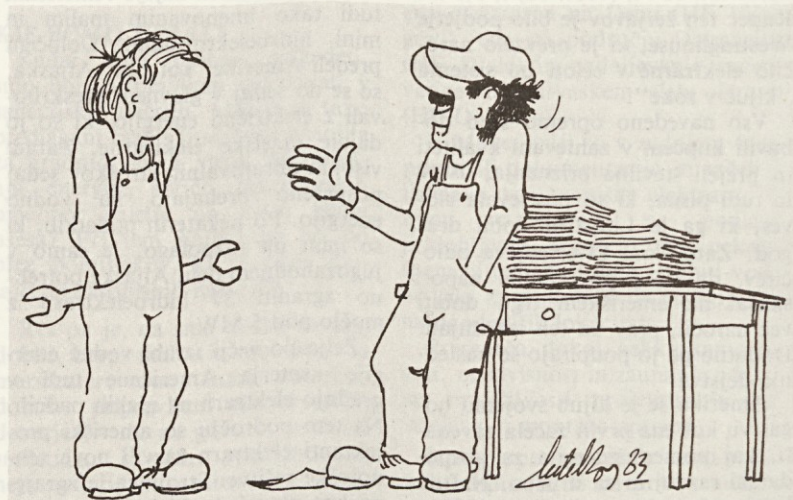
stva. Stalno opozarjanje neposredno nadrejenih in redno izobraževanje na področju varstva pri delu je sicer eden od načinov, vendar je uspeh dosežen šele takrat, ko delavec sam spozna, da ga ta sredstva varujejo pred poškodbami in obolenji. Eden glavnih vzrokov, da delavci ne uporabljajo osebnih varovalnih sredstev, je v tem, da povzročajo telesno neudobnost. Vendar se da tudi to v določeni meri spremeniti s stalnim izpopolnjevanjem in novimi dosežki na tem področju. Z veljavnimi jugoslovanskimi standardi so predpisana sredstva in oprema za osebno varstvo pri delu, in sicer za zavarovanje glave, oči, obraza, sluha, dihalnih organov, rok, nog, ročnega sklepa, ramena in hrbtenice, trebušnih organov, telesa ter za varstvo pred padcem z višine.

V tem primeru je delavec utrpel le lažjo poškodbo glave. Če pa delavec ne bi imel varovalne čelade, bi se nesreča pri delu kaj lahko končala z najhujšimi posledicami. Zato je razveseljivo in pohvalno od monterjev in neposrednih vodij v RHE Obrovac, da dosledno upoštevajo varnostna navodila pri delu in uporabljajo sredstva za osebno varstvo tam, kjer je to nujno potrebno.

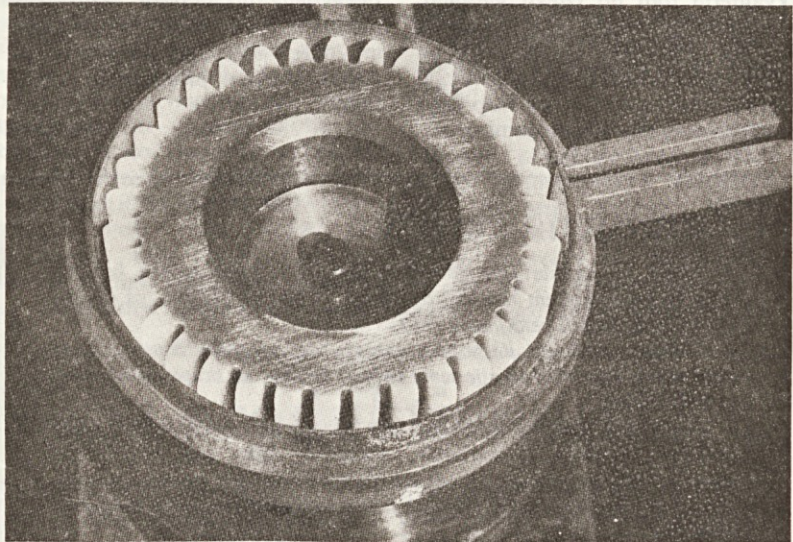
Zdravko Hribnik



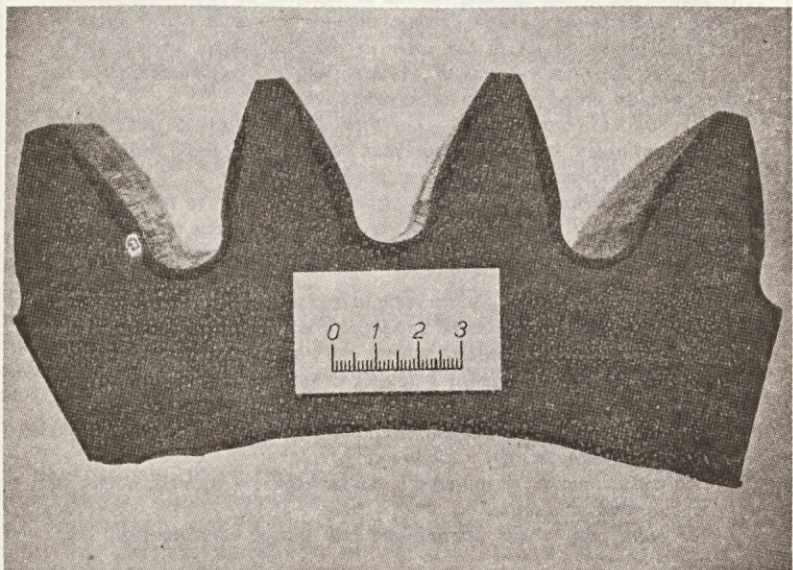
Razdejana čelada, ki je preprečila hujšo poškodbo ali celo smrt (Foto: B. Jereb)



Ker je tega delegatskega gradiva za čitanje preveč, se bom na seji pridružil tistim, ki modro močijo



Indukcijsko segrevanje manjšega zobnika



Večji zobnik segrevan in kaljen po načinu vsaka vrzel posebej.

RAZMIŠLJANJE O NEKEM IZVOZU

Neznano znani viličar

Zgolj splet srečnih okoliščin, ali pa morda izvoz za vsako ceno? Načrtano delo in tako rekoč vsakodnevno prizadevanje, boj s konkurenco na nekaterih primerjalnih prednostih in posluh za želje končnega kupca? Vse to so komentarji, ki so se v zadnjem letu in pol pojavljali v delovni organizaciji, ko se je po daljšem premoru pojavil naš viličar na konvertibilnem in na klirinškem trgu.

Čeprav ni naš namen polemizirati z zgoraj zapisanimi "ugotovitvami", nam naš gospodarski vsakdan riše jutrišnjo perspektivo, pa nimalokrat tudi današnje preživetje skozi izvozne uspehe, ali kakor temu pravimo, čim uspešnejše vključevanje v mednarodno delitev dela. Že uvodoma je treba zapisati, da je viličar v letu 1982, še posebej pa lani, zelo uspešno stopil po poteh izvoza in bil ravno v letu 1983 tudi zaradi izpada nekaterih velikih poslov kar glavni izvozni adut naše delovne organizacije. Nekaj števil: realizacija konvertibilnega izvoza v letu 1981 — 118.000.- ameriških dolarjev, 1982 — 1.050.000 in 1983 — 3.800.000.- ameriških dolarjev. Samo primerjava za leti 1982/83 nam kaže indeks 362. Leto 1983 je tudi najuspešnejše izvozno leto v vsej zgodovini proizvodnje viličarjev. Viličar je ustvaril skoraj 40% litostrojskega konvertibilnega izvoza. In ko smo že pri številkah omezovali, še posebej, če se spominimo, da je domači trg tako nenasičen, da nam je v letih 1981 pa še tudi 1982 omogočal dinarsko prodajo na 100-odstotni predujem.

Razmišljajoč o trditvah, zapisanih v podnaslovu, se nam zdi predvsem pomembno spoznati, da ima vsak proizvod svojo življenjsko dobo. Naš viličar je ob koncu leta 1981 s stalnim (čeprav ne trdim, da zadostim) razvojem in nadzorom v fazah proizvodnje in kooperantskih uslug dosegel kvaliteten nivo, sprejemljiv za mednarodni trg. Nove proizvodne zmogljivosti so perspektivno večje količine proizvodnih viličarjev, s tem pa se je ob spremenjenih razmerah gospodarjenja še toliko bolj kazal problem uvoza (okoli 10%). Ker tudi v delovni organizaciji deviz ni bilo dovolj, je prišlo spoznanje, da po starem ne bo možno nadaljevati. Temu obdobju bi lahko resnično rekli lov na devize za vsako ceno in ker je najlažje začeti kar doma, smo dokaj uspešno pričeli združevati delo in sredstva z domačimi kupci. Vsakomur je jasno, da prave perspektive takšne devize ne morejo dati. Tako sta stekli akciji zmanjševanja uvoza (cevi, ležaji, zavore in končno tudi profili), predvsem pa sistematičnega nudenja, največkrat domačemu kupcu izpred nosa odveztega viličarja, na konvertibilni trg. Prodajali smo jih nekaj v Irak in Libijo, poskušali z velikim metom (okoli 100 viličarjev) za Venezuelo in se ves čas trudili za prodor na Poljsko. Spomladaj 1982 smo preko trgovske hiše Progres poskusili z Iranom, kjer so se razmere po revoluciji že umirile in je rastel (ekonomsko in politično) zanimiv trg. Kljub navedenim prizadevanjem je povsem jasno, da tudi sreča igra pomembno vlogo, saj se je potrebno na nekem trgu pojaviti v primernem trenutku in potem splet objektivnih okoliščin izkoristiti v svoj prid. Zato ne gre tajiti, da je začetek izvoza v Iran do neke mere srečna okoliščina. Pomemben je predvsem pristop k poslu, razumevanje kupca za njegove pobude, skratka prilagajanje specifični razmer. Tu mislim, da je Litostroj pokazal velik posluh, res

pa je tudi, da mu je razmeroma majhna proizvodnja pa zaradi tega tudi večja fleksibilnost po eni strani in pa čvrsta povezava od projektičnega oddelka pa vse do končne montaže dala določene prednosti tudi pred velikimi svetovnimi proizvajalci, s katerimi smo se srečali na istem trgu. Kot primer navedimo samo izvedbo osemtonskega viličarja s hidravličnim menjalnikom, ki smo ga na željo kupca od projektnih risb in prototipa dobavili v roku štirih mesecev (serija 30 vozil).

Ko govorimo o iranskem trgu, ne moremo zamaščati tudi niza problemov, na katere smo naleteli. Največji je vsekakor organiziranje primerne servisne službe. V začetku in še tudi v letu 1983, ko je bilo naših viličarjev na tem trgu relativno malo, smo se zatekli k šestmesečnim periodičnim obiskom naših serviserjev. Zavedati pa se moramo, da je naš kupec v Iranu državno podjetje, specializirano za vzdrževanje in popravila avto-dvigal JONES, ki je tudi sam lahko sproti odstranjeval manjše okvare. Danes, ko je naših vozil v Iranu že preko 150, tako ne gre več naprej, zato prav v teh dneh pošiljamo prvi kontingent obsežnega naročila rezervnih delov (v vrednosti preko 500.000.- dolarjev), ki naj bi kupcem in distributerju naših viličarjev v Iranu omogočili oblikovanje znatnih zalog. Januarja prihajajo na strokovno usposabljanje v Litostroj trije iranski serviserji, ki jim bodo čez dober mesec sledili še trije, s čimer bo zagotovljeno tudi ustrezno strokovno znanje. Istočasno skupaj s TOZD PTS pripravljamo posebne normative kataloge servisnih del, ustrezne reklamacijske zapisnike — obrazce za priznavanje stroškov popravil itd. Vse to pa je tisto, kar nas same tudi kvalitetno dviguje in nas usposablja, da se lahko že jutri pojavimo na nekem novem trgu, bolj organizirani in bolj strokovno pripravljeni.

Na koncu moramo v pojasnilo na nekatera namigovanja zapisati, da je izvoz v Iran tudi cenovno — dohodkovno uspešen, saj je povprečna izvozna cena, preračunana v dinarje, po uradnem tečaju vsaj enaka, če ne boljša od domače (odvisno od posameznega modela). Pri tem niti ne računamo izvoznih

stimulacij, ki ves posel predstavljajo dohodkovno še zanimivejši, čeprav je potrebno v isti sapi povedati tudi to, da je zvezna blagajna prazna in da se stimulacija plačuje zelo neredno.

Na koncu še nekaj besed o klirinškem izvozu, v primeru viličarjev je to o izvozu na Češkoslovaško. Čeprav to ni bila naša poslovna usmeritev, smo v letu 1982 izvozili 9, pozneje pa še 5 vozil za čisti kliring. Nameravali smo razviti ugodne pogoje za večji kompenzacijski posel v dobro celotne delovne organizacije, saj konkretnih pozicij, ki bi jih uporabljali pri proizvodnji viličarjev na tem trgu ni, ali pa jih je zelo malo. Izoblikovala se je možnost, da za okoli 5 milijonov klirinških dolarjev uvozimo 50.000 ton starega železa in ta uvoz poravnava z izvozom viličarjev. Staro železo bo uvoženo za Slovenske železarne in se nam upošteva kot devizna participacija, kar pomeni, da viličar posredno izvažamo za zelene dolarje. Po vseh zapletljajih bi posel moral biti konec januarja zaključen, na ta način pa se bo na češkoslovaškem trgu pojavilo okoli 100 naših viličarjev. Ker je cena več kot ugodna, računamo, da bomo glede na že dobljene izkušnje tudi uspešno organizirali poprodajne storitve in servis.

In kako naprej? Razmišljujoč o strategiji izvoza blagovne skupine in upoštevaje veliko prisotnost konkurence — od japonske do ameriške in zahodnoevropske — smo spoznali, da nam čvrstejšo zaslombo na nekem trgu lahko da predvsem vezava na lokalnega proizvajalca, istočasno in posledično pa tudi večja vezanost konkretnega trga na Litostroj. Prav tu je lahko naša prednost v prilagodljivosti, v nudenju in prenosu določenega znanja in želji in volji po dolgoročnejšem sodelovanju, pa manj iskanja trenutnih efektov za vsako ceno. To je tudi prednost, ki nam jo daje naš politični sistem in neuvrščena politika. In da ne izpade nekaj prejšnjih vrstic le "visoka pesem", naj povem, da smo v smislu takih prizadevanj že podpisali kooperacijsko pogodbo z Iranom, po kateri bi v prvi fazi Iranci izdelovali približno 15% našega viličarja, v perspektivi pa tudi znatno več, seveda pa je preostalih 85% zagotovljen izvoz na trdni osnovi. Podoben predlog pogodbe je pri družbi TERSANA v Egiptu, že v januarju t. l. pa bomo nadaljevali razgovore tudi o kooperaciji s Češkoslovaško (Dubnica), kjer pa so osnove za razgovore seveda nekoliko drugačne.

USPEHI NAŠE DELOVNE ORGANIZACIJE NA PODROČJU SPLOŠNE LJUDSKE OBRAMBE IN DRUŽBENE SAMOZAŠČITE

Koordinacijski komite za splošno ljudsko obrambo in družbeno zamaščito je na eni svojih sej obravnaval tudi težavni energetske položaj v naši državi ob koncu preteklega leta.

Pomanjkanje energije, predvsem električne, je bilo potrebno uskladiti z našimi potrebami, da ne bi prišlo do večjih motenj v proizvodnem procesu. Pri tem je bilo potrebno sodelovanje celotne delovne organizacije. Koordinacijski komite za splošno ljudsko obrambo je sprejel več sklepov, v tozdu IVET pa so izdelali 12-stopenjski redukcijski plan. Cilj tega je bil, da steče akcija vsepovsod in da je za čim manjšo porabo električne energije odgovoren sleherni naš delavec.

Tozdu IVET je naše večje porabnike redno obveščal o porabi električne energije. Široko zasavljena akcija varčevanja z energijo je pokazala dobre rezultate.

Prijetno je govoriti, da imamo notranje rezerve, katerih se včasih ne zavedamo. Cilj nas vseh pa je, da se obnašamo odgovorno ne samo ob določeni akciji, ampak da pozitivne ugotovitve preidejo v vsakdanjo prakso.

Koordinacijski komite za splošno ljudsko obrambo in družbeno zamaščito

Še več takih vrst za izvoz (Foto: K. G.)

Koncept čvrstih poslovnih vezi je pred nami in naša želja je, da bi se s podobnim člankom in novimi

uspehi predstavili kolektivu Litostroja že čez nekaj mesecev.

S. Stalowsky

dr. Vlado Jordan

Spomini na litostrojska leta

Tri desetletja preživeti na delu v isti delovni organizaciji je kar lepa doba. Še po upokojitvi se nam spomini vračajo na pretekle dogodke. Nekaterih doživljajev se spominjamo radi, drugi pa nam zbujaajo neljube spomine. Koristno je, da presodimo, kaj je bilo dobrega in kaj slabega v našem delu in kaj se je dogajalo brez našega vpliva. Zato naj na kratko opišem svoje delo in spomine iz mojih litostrojskih let. Ta so se začela kmalu po koncu osvobodilne vojne, ko sem se s svojo partizansko enoto vrnil v Ljubljano, v mesto moje mladosti.

Po osvoboditvi Ljubljane v maju 1945 sem želel čim prej sleči vojaško uniformo, da bi se kot strojni inženir še izpred vojne posvetil svojemu poklicu, ki me je privlačil že v mladosti. Prosil sem, naj me odpustijo iz vojske, toda nikakor mi to ni uspelo. Vsak dan so me vznemirjali časopisni oglasi s pozivi, naj se Litostroju, ki so ga že začeli graditi, pridružijo tehniški kadri.

Tako sem nekega dne leta 1946 za eno uro "dezertiral" iz svoje vojaške enote in sem na lastno pest obiskal direktorja Litostroja Francja Pečarja, da bi me sprejel na delo. Uspelo mi je in odvihral sem k nadrejenemu generalu ter ga končno prepričal, da sem Litostroju bolj potreben kakor vojski. Še danes sem mu za to hvaležen, prav tako tudi tedanjemu ministru za industrijo Francu Leskošku, ki me je pri tej akciji podpiral.

Tako se je pričela moja "litostrojska era". Litostroj je bil namenjen predvsem izdelavi strojne opreme za industrijske objekte nove porušene in izropane Jugoslavije. V prvih letih sem konstruiral razne žerjave; nekateri obratujejo v Litostroju še danes. Zatem sem projektiral in konstruiral velik ventilator za zračni tunel, namenjen preizkušanju pomanjšanih modelov letal. Ta ventilator že dolgo let deluje v letalskem inštitutu v Žarkovem pri Beogradu. Nadaljnja večja naprava je bil mehanizem za avtomatično struženje lopatic Kaplanovih turbin. Ta je omogočal hitro in natančno obdelavo površine lopatic, če smo ga montirali na karuzelsko stružnico. Te naprave seveda nisem "izumil" sam, marveč sem si jo zapomnil iz neke tuje tovarne, od koder sem jo v spominu in bežnih skicah prinesel domov — v Litostroj. Brez te naprave so morali dotlej lopatice obdelovati ročno, kar je bilo silno naporno, dolgotrajno in drago

delo. Takrat novatorstvo še ni bilo posebno cenjeno, kot je danes; zadovoljen pa sem le bil, ker je naprava uspešno delovala.

Kmalu nato me je minister Franc Leskošek poslal z nekaj sopotniki v Nemčijo, da tam poiščem — "kakor vem in znam" — nekaj nemških strojnih inženirjev, ki bi jih potrebovali in jih zaposlili v Litostroju. Pri tem nam je v Berlinu pomagal naš politični predstavnik general Jaka Avšič. Omogočil nam je potovanje do meje z Zahodno Nemčijo in po svojih zvezah pripravil srečanje s štirimi nemškimi inženirji, ki so bili voljni, da se začasno preselijo v Jugoslavijo.

Tihotapljenje teh inženirjev preko meje obeh Nemčij je bilo dokaj tvegano in vznemirljivo početje, saj so nas pri tem tajno zasledovali in nas šikanirali tako vzhodnonemški kot sovjetski policisti, delujoči v Vzhodni Nemčiji. Vtihtapljenje inženirjev smo pričakali v vaški gostilni blizu meje in jih dostojno pogostili, saj se jim je poznalo, da so bili v Zahodni Nemčiji bolj lačni kot siti.

Naenkrat sta vstopila v našo gostilniško sobo dva policista, sovjetski in nemški, z brzostrelkama, naperjenima v nas. Eden od njih je grobo rekel: "Roke kvišku!" K sreči nam je general Avšič že v Berlinu dodelil za spremstvo nemško-rusko prevajalko, ki nam je na vsej poti in tudi zdaj zelo koristila. Sovjetski policist me je preiskal: pod suknjičem sem bil opasan z revolverjem, v žepu pa sem imel vojaško in partijsko izkaznico; zadnja me je rešila pred zaplenbo revolverja. Nemški inženirji so bili preplašeni, vendar niso izgubili volje, da gredo z nami v Jugoslavijo. Trije od njih so v Litostroju delali uspešno, četrtega pa smo z njegovim pristankom poslali v Sarajevo, kjer so prav tako kot v Litostroju potrebovali tehnični kader. Ko so se razmere v

(Dalje na 7. strani)

Pravilnik o izobraževanju in štipendiranju

V tem članku želim delavcem Litostroja prikazati bistvene novosti pravilnika o izobraževanju in štipendiranju, katerega je bilo potrebno uskladiti z veljavnimi predpisi in katerega bodo delavci dobili v predhodno obravnavo predvidoma v začetku tega leta.

Področje izobraževanja in štipendiranja je do sedaj urejal Samoupravni sporazum o izobraževanju in štipendiranju, ki je bil sprejet 1976. leta, dopolnjen in delno spremenjen pa leta 1981. V zadnjih spremembah tega akta se niso v popolnosti upoštevala določila Zakona o usmerjenem izobraževanju (ZUI), kljub temu, da je ZUI stopil v veljavo že leta 1980. ZUI je namreč začel z reformo šolstva v SR Sloveniji in posledice, ki so ob uresničevanju zakonskih določil nastale, so delno vidne šele danes. Zato smo akt s področja izobraževanja, ki bi v celoti slonel na ZUI in ki bi v praksi zaživel, začeli oblikovati šele konec prejšnjega leta.

Kaj je usmerjeno izobraževanje in obseg

Usmerjeno izobraževanje za delo in samoupravljanje. Za razliko od osnovnega izobraževanja in vzgoje se usmerjeno izobraževanje uresničuje na posameznem področju združenega dela, zato je razčlenjeno na usmeritve in se izvaja po različnih vzgojnoizobraževalnih programih. Vzgojnoizobraževalni programi določajo vsebino izobraževanja in način uresničevanja izobraževanja v okviru določene stroke oz. področja dela.

Permanenten in povezan proces vzgoje, izobraževanja in dela se zagotavlja z

a) izobraževanjem za pridobitev strokovne izobrazbe, ki se deli na srednješolsko in visokošolsko izobraževanje;

b) z izpopolnjevanjem strokovne izobrazbe;

c) z usposabljanjem z delom, in sicer je to sestavni del programov srednjega in visokošolskega izo-

braževanja, ali pa je usposabljanje z delom samostojno po pridobljeni strokovni izobrazbi oz. po končani osnovni šoli.

Gledano z drugačnega vidika pa lahko izobraževanje delimo tudi na:

a) izobraževanje pred vstopom v delo, kar pomeni, da si učenci po končani osnovni šoli pridobijo strokovno izobrazbo in usposobljenost za vključevanje v delo;

b) izobraževanje iz dela in ob delu. To pomeni, da se delavci, delovni ljudje in občani vključujejo v izobraževanje za izpopolnjevanje oz. za pridobitev strokovne izobrazbe.

Novosti v osnutku pravilnika

Naj najprej navedem spremembo glede sprejemanja pravilnika. Ta akt bo tozdovski in ga bodo sprejemali delavski sveti tozdov; do sedaj je bil samoupravni sporazum enoten za celotno delovno organizacijo in ga je sprejel delavski svet delovne organizacije.

V obravnavanem pravilniku so obdelane naslednje vrste in oblike izobraževanja:

— osnovno izobraževanje;

— izobraževanje pred vstopom v delo na podlagi štipendiranja (poleg štipendiranja usmerjenega izobraževanja je v aktu opredeljeno tudi štipendiranje iz Titovega sklada);

— izobraževanje iz dela in ob delu; — samoizobraževanje (nova kategorija po Zakonu o usmerjenem izobraževanju);

— strokovno izpopolnjevanje in specializacija;

— strokovno usposabljanje delavcev;

— usposabljanje z delom udeležen-

cev usmerjenega izobraževanja;

— družbenoekonomsko, politično in samoupravno izobraževanje;

— izobraževanje na področju splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite;

— izobraževanje za varno delo;

— ekskurzije.

Izobraževanje pred vstopom v delo na podlagi štipendiranja

O pravicah in obveznostih v zvezi s štipendiranjem bodo po novem odločali delavski sveti tozda ali delovne skupnosti in njihove komisije za delovna razmerja, ne pa več delavski sveti delovne organizacije s pomočjo komisije za štipendiranje. Komisije za delovna razmerja TOZD/DS bodo imele v svoji pristojnosti tiste zadeve, za katere jih je delavski svet tozda ali delovne skupnosti s tem pravilnikom pooblastil, pod pogojem, da mora vsaka komisija dvakrat letno svojemu delavskemu svetu poročati o sprejetih sklepih.

Posebno pristojnost ima po tem pravilniku delavski svet DS SSP, in sicer v zvezi z izbiro kandidatov, ki so se prijavili na razpis za dodelitev štipendije. Glede na to, da učenci oz. študenti prvih letnikov usmerjenega izobraževanja niso še dokončno razdeljeni po programih, še manj pa po smereh, morajo pa tudi v prvem letniku prejemati štipendijo, opravi izbiro najprimernejših kandidatov delavski svet delovne skupnosti Službe skupnega pomena, seveda ob upoštevanju letnih in srednjeročnih finančnih planov in planov izobraževanja temeljnih organizacij.

Novost v tem pravilniku so določila, ki urejajo štipendiranje iz Titovega sklada. Te štipendije se izplačujejo po kriterijih in merilih Statuta Titovega sklada, ki je bil objavljen v Uradnem listu SR Slovenije. Kandidate za štipendijo iz Titovega sklada predlaga delavski svet tozda. Štipendisti Titovega sklada zadrže lastnost delavca v združenem delu, zato jim v času izobraževanja pravice iz dela mirujejo.

Strokovno izobraževanje iz dela in ob delu ter samoizobraževanje

Izobraževanje iz dela je tisto šolanje, ko se zaposleni delavec ponovno vključi v določen program usmerjenega izobraževanja in v tem času ne opravlja obveznosti v temeljni organizaciji.

V skladu z določili Zakona o usmerjenem izobraževanju je bilo potrebno konkretno obdelati pogoje o izobraževanju iz dela. V primerjavi s Samoupravnim sporazumom o izobraževanju in štipendiranju so v osnutku pravilnika natančneje določene obveznosti delavca do tozda oz. delovne skupnosti. Sprememba je tudi v zvezi z vračilom stroškov šolanja in nadomestilom osebnega dohodka, ki ga je delavec prejemal, ko se je izobraževal iz dela. Na primer: ko delavec prekine šolanje oziroma ga ne nadaljuje, je dolžan vrniti nadomestilo osebnega dohodka in stroške izobraževanja oziroma sorazmeren del, če ne ostane v delovnem razmerju še najmanj trikrat toliko časa, kolikor časa se je šolal, do prekinitve. Samoupravni sporazum o izobraževanju in štipendiranju pa je to urejal drugače: če delavec ne konča uspešno šolanja in se vrne na delo v delovno organizacijo, mora vrniti vse izplačane stroške šolanja in nadomestilo osebnega dohodka.

Izobraževanje ob delu je izobraževanje v izobraževalnih organiza-

cijah pod posebnim režimom, ko delavec v celoti ali deloma opravlja svoje delovne obveznosti.

Razen terminoloških sprememb na osnovi Zakona o usmerjenem izobraževanju bistvenih vsebinskih razlik v primerjavi s Samoupravnim sporazumom o izobraževanju in štipendiranju, ki to obliko izobraževanja ravno tako ureja, ni bilo. Nekoliko so se spremenili kriteriji glede števila dni študijskega dopusta za opravljanje posameznih izpitov v določenem programu usmerjenega izobraževanja za tiste delavce, ki se izobražujejo na lastne stroške.

Na novo pa je v obravnavanem pravilniku opredeljeno samoizobraževanje, kategorija, ki jo določa tudi Zakon o usmerjenem izobraževanju. Delavcem, ki se samoizobražujejo in želijo dokazati, da obvladajo posamezen program za pridobitev izobrazbe oz. program za izpopolnjevanje ali posamezne predmete iz tega izobraževanja, mora na temelju Zakona o usmerjenem izobraževanju tozdo omogočiti študijski dopust za opravljanje posameznih izpitov. Obveznosti teh delavcev do tozda oz. del. skupnosti so enake, kot so obveznosti delavcev, ki se izobražujejo ob delu na svoje stroške.

Strokovno izpopolnjevanje in specializacija

S strokovnim izpopolnjevanjem in specializacijo se dopolnjujejo znanja po pridobljeni strokovni izobrazbi. Strokovno izpopolnjevanje se izvaja v obliki tečajev, seminarjev, predavanj, simpozijev, strokovnih ekskurzij ipd. kot izobraževanje ob delu ali iz dela. Programe strokovnega izpopolnjevanja pripravijo organizacije združenega dela same, ko gre za pridobitev in razvijanje delovnih zmognosti za opravljanje posameznih delovnih nalog in opravil, ki jih terjajo tekoče potrebe delovnega procesa. Strokovno izpopolnjevanje pa lahko poteka tudi po programih izobraževalnih skupnosti, kadar se s tako obliko izobraževanja zadovoljujejo skupne in celotne družbene potrebe.

Specializacija je po Zakonu o usmerjenem izobraževanju izpopolnjevanje strokovne izobrazbe zato so pravice in obveznosti delavca v zvezi s specializacijo enake kot so pravice in obveznosti, ki so določene za ostale oblike strokovnega izpopolnjevanja. To je imelo za posledico spremembo poglavja o specializaciji v Samoupravnem sporazumu o izobraževanju in štipendiranju. Ena teh sprememb je tudi ta, da je prej moral delavec po končani specializaciji ostati v delovni organizaciji še najmanj 2 leti, po novem aktu pa, če je trajala specializacija več kot 30 dni, mora delavec ostati na delu še najmanj 6 mesecev, oz. še najmanj 12 mesecev, če je trajala specializacija dalj kot 3 mesece.

Strokovno usposabljanje delavcev

V osnutku pravilnika je ta oblika izobraževanja na novo opredeljena. Strokovno usposabljanje delavcev poteka predvsem v obliki: — praktičnega pridobivanja znanj, spretnosti in delovnih navad; — strokovno usposabljanje je lahko tudi del programa za strokovno izpopolnjevanje delavcev; — usposabljanje pripravnikov; — strokovno usposabljanje delavcev vključuje pripravo na obvezna preverjanja znanja oz. strokovne usposobljenosti; — strokovno usposabljanje vključuje tudi strokovne izpite, ki jih določajo posebni predpisi (delavci v blagovnem prometu, v knjigovodstvu, delo v zunanjetrgovinskem prometu itd.).

Preizkus znanja, ki ga delavec pridobi s strokovnim usposabljanjem, se opravi pred strokovno komisijo.

Pri tem bi rada opozorila na naslednjo določbo novega pravilnika. Delavec, ki preizkusa znanja ne opravi uspešno, lahko preizkus ponovi po poteku 30 dni oz. časa, ki ga določi vzgojnoizobraževalna organizacija skladno z njenimi predpisi. Če je določena strokovna usposobljenost pogoj za opravljanje del oz. nalog, na katere je delavec razporejen, in ga ta v roku 6 mesecev po prvem negativnem preizkusu znanja ne opravi, se začne ob izpolnjenih pogojih postopek za prerazporeditev po pravilniku o delovnih razmerjih.

Usposabljanje z delom udeležencev usmerjenega izobraževanja

Tudi ta oblika izobraževanja se je na osnovi zakona kvalitativno spremenila, zato je bilo potrebno to obliko v pravilniku opredeliti na novo.

Usposabljanje z delom omogoča udeležencem usmerjenega izobraževanja pridobivanje znanja, spretnosti in delovnih navad za opravljanje določenih del oz. nalog, kakor tudi spoznavanje organizacije dela, poslovanja, samoupravljanja, tehnologije, tehnike in proizvodnih procesov v temeljni organizaciji. Usposobljenost z delom poteka v temeljni organizaciji v obliki proizvodnega dela oz. delovne prakse, praktičnega pouka in strokovne prakse. Proizvodno delo oz. delovna praksa se organizira za udeležence usmerjenega izobraževanja v tozdu oz. del. skupnosti v skladu z učnimi načrti in v okviru vzgojnoizobraževalnih programov. Praktični pouk, prav tako kot del vzgojnoizobraževalnih programov usmerjenega izobraževanja za pridobitev strokovne izobrazbe, se izvaja v temeljni organizaciji oz. delovni skupnosti na podlagi dogovora med vzgojnoizobraževalno organizacijo in izvajalcem. Ta pouk poteka po predpisanih učnih načrtih. Praktični pouk pa se opravlja le v tistih tozdi, kjer je za udeležence usmerjenega izobraževanja posebej organiziran. Strokovno (počitniško) prakso praviloma izvajajo štipendisti v času izobraževanja zaradi specifičnega programa izobraževanja proizvodnega dela oz. prakse.

Družbenoekonomsko, politično in samoupravno izobraževanje ter ostale oblike izobraževanja

Pri družbenoekonomskem, političnem in samoupravnem izobraževanju glede pravic in obveznosti delavca — udeleženca izobraževanja ter tozda/ds se smiselno uporabljajo določbe poglavja o strokovnem izpopolnjevanju in specializaciji.

Izobraževanje na področju splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite se organizira na pobudo vodje obrambnih priprav v delovni organizaciji ali širši družbeni skupnosti. Za izobraževanje za varno delo pa je v delovni organizaciji Litostroj zadolžena služba varstva pri delu v delovni skupnosti Službe skupnega pomena.

Nova so določila glede ekskurzij v naši delovni organizaciji. Organizacijam združenega dela in drugim samoupravnim organizacijam in skupnostim se ekskurzija odobri, če je v korist tozda ali širše družbene skupnosti, in pod pogojem, da se z ogledom ne krši poslovne tajnosti delovne organizacije.

To so le osnovne vrste in oblike izobraževanja po Zakonu o usmerjenem izobraževanju, seveda pa so v novem aktu o izobraževanju in štipendiranju še natančneje obdelane.

D. Krneta



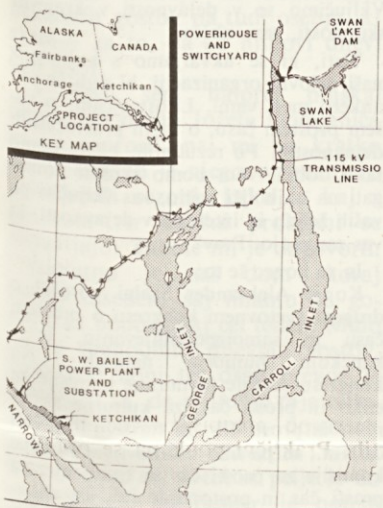
Še nekaj let in ti otroci, ki tako brezskrbno rišejo po asfaltu, bodo v najtesnejšem stiku s spremembami v izobraževanju in štipendiranju.

(Foto: J. Jereb)

Tudi na Aljaski se vrtijo naše turbine

Za območje Aljaske smo v letih 1980 in 1981 pripravili več ponudb za dobavo turbinske opreme, od katerih smo maja 1981 prejeli naročilo za opremo HE Swan Lake, kar v našem jeziku pomeni "Labodje jezero". Naročilo je obsegalo dobavo dveh Francisovih turbin v vstopnimi loputami in elektronskimi regulatorji. Dobavni rok za opremo je bil sprejemljiv, saj je morala biti oprema na gradbišču marca 1983. Na žalost se dobavnega roka nismo držali in je oprema kasnila za 25 dni.

Kot edini prijavitelj na razpis za nadzornega inženirja za montažo naše opreme sem marca 1983 odpotoval na Aljasko. Ta je postala devetinsitrideseta zvezna država še leta 1959 in je po velikosti največja država v ZDA, saj meri kar 1.518.717 km², kar je šestkrat več kot Jugoslavija. Ima približno 400.000 prebivalcev, ki v glavnem živijo v nekaj večjih mestih kot so: Fairbanks, Anchorage, Juncan, Sitha, Ketchikan itd. Juncan je glavno mesto Aljaske in se nahaja na njenem jugovzhodnem delu.



Lokacijska mapa HE Swan Lake na Aljaski

Investitor HE Swan Lake je mesto Ketchikan, ki si želi s pomočjo tega projekta otestiti odvisnosti od uporabe neobnovljivega fosilnega goriva — to je dizelskega goriva. Sedaj se namreč mesto Ketchikan in okolica v glavnem oskrbujejo z električno energijo iz Bailey power plant, kjer so montirani trije večji agregati. Mesto Ketchikan leži na otoku Revilla giedo in je oddaljeno od gradbišča 36 km in je oddaljeno od gradbišča 36 km in je oddaljeno od gradbišča 36 km. Mesto z okolico ima približno 15.000 prebivalcev. Razvijalo se je v ozkem pasu ob obali, ker je z druge strani obdano s hribovjem, zato je razvlečeno in industrijsko nerazvito. Morje, to je del Pacifika okoli Kechikana in ostalega dela jugovzhodne Aljaske, je bogato z ribami, od katerih so še posebno cenjeni lososi in morski listi. Zato je zelo razvit ribolov, v poletnem času tudi turizem, saj je tukaj prva oziroma končna postaja vseh potovanj z ladjo na relaciji — Aljaska — celinski del ZDA.



Mesto Ketchikan z značilnimi grozečimi oblaki (Foto: Požar)

HE Swan Lake je največji projekt, ki je trenutno v gradnji na jugovzhodnem delu Aljaske. Nahaja se v prostoru, obkroženem s hribi, in je dostopen le po zračni in morski poti po zalivu Carroll. Za osebni prevoz do mesta Ketchikan služijo hidroavioni, za prevoz večje opreme pa ladje.

Kot je razvidno iz skice, je gradbišče na koncu zaliva. Stavba hidroelektrarne je postavljena tik ob obali, tako da izstopajoča voda iz turbin odteka direktno v hladno in temno morje. Vsa okolica gradbišča in otok sta bogata z gozdovi, v glavnem je cedra in nekaj smreke. Gozdovi segajo do višine približno 500 m, nad višino pa je drevje redko in se skoraj vse leto obdrži sneg. Ves ta predel Aljaske je tudi izredno deževen. Povprečna letna količina padavin v Ketchikanu je približno 4 m, na gradbišču pa celo 5 m. Dnevi brez padavin so redki in zato tudi toliko bolj dobrodošli.

Zgodi se, da je včasih ves teden lepo vreme. Takrat dosežejo najvišje letne temperature tudi do 25°C, medtem ko so najvišje temperature med 10 in 20°C. V zimskem času je temperatura okoli -15°C.

Akumulacijsko jezero je pregrajeno z eliptično betonsko brano, dvojno ukrivljeno, ki je prva te vrste v severnem delu ZDA, višina brane je 63 m in omogoča dvig vodne gladine v jezeru od prej možne za približno 29 m. Vstopna zgradba je na desnem kraju brane in je opremljena z varnostno zapornico ter izstopnimi rešetkami. Od vstopne zgradbe je 595 m dolg tlačni tunel premera 3,35 m, izkopan v skalo in zabetoniran. Jekleni del cevovoda je dolg 85 m in notranjega premera 2,9 m. Ta se tik pred vstopom v stavbo hidroelektrarne razcepi s pomočjo račve v dva dela. Račva ima notranje ojačilno rebro. Vsak priključni del tlačnega cevovoda je premera 1,67 m in je povezan z našo vstopno loputo in turbino.

Turbini, dobavljeni za hidroelektrarno, sta tipa Francis z nazivno močjo 11,3 MW, ki pa pri največjem padcu vode 92,65 m lahko proizvajata tudi 12,9 MW. Vrtilna hitrost je 450 l/min (7,5 l/sek).

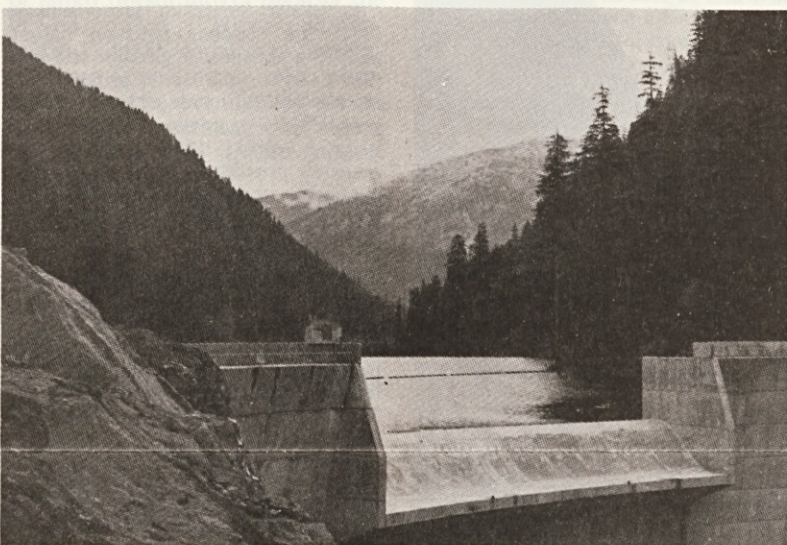
Loputi sta premera 1676/1550 mm z dvoplaščnim telesom, pogonskim mehanizmom in hidravlično krmilno napravo.

Regulator je elektronske izvedbe

in kupljen pri Woodward v ZDA. Kupec se je za ta regulator odločil zaradi poenotenja upravljalnih naprav in lažjega servisiranja, in to kljub občutno višji ceni, kot je bila predvidena za naš regulator.

Vso ostalo opremo so dobavila ameriška podjetja.

Gradbena kot tudi montažna dela so bila poverjena gradbenemu podjetju S.J. Groves. Študije, glavni projekt, urejevanje finančnih vprašanj, svetovanje in nadzor pa konsultantskemu podjetju R.W. Beck and Associates — Seattle. Kot nadzornik nad montažo naše opreme sem sodeloval s predstavniki obeh podjetij in tudi s predstavniki kupca. Sodelovanje je bilo zelo dobro, razen pri reševanju vprašanj v zvezi z dodatnim delom na naši opremi, ker so skušali skoraj vsako delo prikazati kot delo zunaj normalnega okvira.



Jez tik pred prelivom vode (Foto: Požar)

Spomini na litostrojska leta

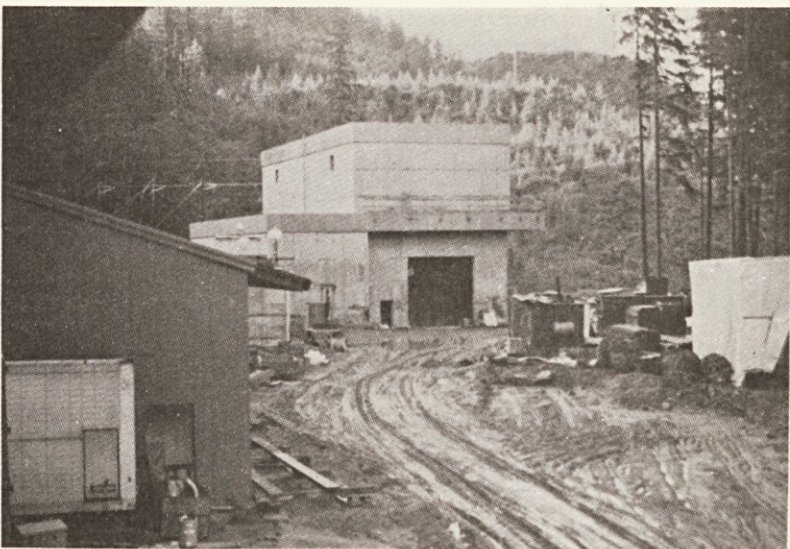
(Nadaljevanje s 5. strani)

Nemčiji izboljšale, so se vrnili domov k družinam.

V Nemčiji smo po navodilu ministra Franca Leskoška in direktorja Litostroja Franca Pečarja nakupili mnogo industrijskega materiala in potrebščin, en tovorni in štiri osebne avtomobile. Za ta namen so mi v Ljubljani dali na pot kovček, do vrha natlačen z nemškimi markami, ki so bile zaplenjene v nemških uradih po Sloveniji ob nemškem umiku. Za spremstvo so mi dali tudi kakih pet ali šest šoferjev, da bodo avtomobile pripeljali domov.

Na povratku v Jugoslavijo smo v strnjeni koloni vozili skozi pošastno porušeno, mrtvo mesto Dresden, ki nam je vzbujalo grozo. Na cestah, polnih ruševin, ni bilo nikakih ljudi, pač pa so se po njih klatili prestrašeni psi, podgane in mačke. Tedaj šele sem prav doumel, kaj pomeni vojna in kako si človeštvo z njo koplje svoj lastni grob.

Pri prestopu meje s Čehoslovaško, nedaleč od Dresdene, je naš visoko naloženi tovornjak zadel ob dvignjeno leseno mejno zapornico in jo prelomil. Ustrašil sem se, da bom moral škodo plačati v markah, ki smo jih že skoraj porabili z našimi nakupi. Sovjetski oficir-graničar pa me je prijazno potolažil: "Nju, ničev, ... to bodo popravili Frici." (Fritz je pri Nemcih pogosto moško ime.) S tem je graničar mislil nemške ujetnike, ki so jih uporabljali za prekladanje tovorov ob mejnih pregledih. Zaželel nam je srečno pot in olajšani smo nadaljevali vožnjo skozi Čehoslovaško in Avstrijo domov.



Stavba HE Swan Lake (Foto: Požar)

Gradbišče je na osamljenem in težko pristopnem kraju, zato sem imel stanovanje in prehrano preskrbljeno v začasem naselju, oddaljenem od stavbe hidroelektrarne približno 1 km. Eno oziroma dvoposteljne sobe so v kontejnerjih, enako samopostrežna restavracija. Deveturni delovni čas je v letnem času od 8. do 17.30, pozimi pa od 7. do 16.30. Vse sobote so delovne. Zaradi težkih življenjskih razmer so delavci na Aljaski izredno dobro

plačani, povprečna neto urna postavka na tem gradbišču je približno 25 ameriških dolarjev. Vsi delavci imajo tudi zagotovljeno brezplačno stanovanje in prehrano.

Kot zanimivost naj navedem, da podjetje S. J. Groves nima svojih kvalificiranih kadrov za montažo turbinske in ostale opreme. Pri sindikalnih zvezah najame potrebno število ljudi in sicer za vsako kvalifikacijo posebej (ključavničarji, cevarji, tesarji, električarji itd.). Delavci so najeti za določen čas in jih montažer takoj, ko ni več dovolj dela, odslovi. Še posebej to velja za delavce, ki niso dovolj kvalificirani, ali pa niso pokazali dovolj zagnanosti pri delu.

Z zadovoljstvom ugotavljam, da je naša oprema uspešno prestala prve preizkuse in v redu obratuje.

Obe turbini sta sedaj pripravljene za polno obremenitev.

Montažer, konzultant in kupec so z dosedanjim potekom montažnih del in preizkusi zadovoljni. Prav tako so pohvalili kvaliteto naše opreme.

Če bodo tudi končni rezultati obratovanja turbin uspešni, bo HE Swan Lake nova dobra referenca za nadaljnji prodor naše tovarne na zahtevni ameriški trg.

B. Požar



Naslovna stran knjige Vlada Jordana, ki je ravnokar v tisku.

S tem so se končale moje popotne "avanture". V Litostroju sem se posvetil vodnim turbinam, hidroelektrarnam in črpalkam. To je bilo potrebno za elektrifikacijo in industrializacijo naše nove države. Tedaj ni bilo pri nas nikake literature o tem področju, saj je bila tudi v tujini redka. Znajti sem se moral, kakor sem vedel in znal. Že kot otrok sem si v svoji rojstni vasi, Ihanu pri Domžalah, rad izdeloval lesena mlinska kolesca ob studencih in potokih, in opazoval, kako se voda poigrava z njimi. Nekaj podobnega se mora dogajati tudi v turbinah, sem si zdaj mislil. Doma sem poiskal svoje zapiske s predavanj na strojnih fakultetah v Ljubljani, Zagrebu in Beogradu,

na katerih sem zaporedoma študiral, želeč čim boljši študentski standard. S tem znanjem, že na pol pozabljenim med vojnimi leti, sem ugotavljal vodne tlake v ceveh in strojih, ko se npr. turbina ali zasun v cevi zapira. Prevelik tlak namreč lahko raznese cev ali stroj, kar pomeni katastrofalno škodo. Tako sem postal inženir-hidravlik in razglasili so me kot specialista za hidravlični udar.

V 30 letih svojega dela v Litostroju sem izvršil hidravlične izračune za več kot 100 različnih hidroelektrarn ali črpalic po vsem svetu, kamor je Litostroj dobavljal svoje izdelke. Poleg tega sem objavil v domačih ali tujih strokovnih revijah okrog 40 znanstvenih razprav.

Ko sem se leta 1977 upokojil, sem se zavedel, da sem moralno dolžan svoje znanje in izkušnje zapustiti mlajšim naslednikom; neodgovorno bi bilo, če bi to šlo z menoj v grob. Začel sem pisati strokovno znanstveno knjigo "Prehodni režimi v hidravličnih cevnihih sistemih", ki jo prav zdaj, ko to pišem, začenjajo tiskati v založbi Partizanska knjiga v Ljubljani. Pripomniti želim, da so mi bili pri tem obsežnem, odgovornem in dolgotrajnem delu v pomoč sodelavci, kolegi iz Litostroja, predvsem inženir Jurij Fašalek, direktor inž. Zoran Prodan, risar Marjan Porenta, tovarišica Antonija Žorž, vsi iz IRRP ter tovarišica prof. Vesna Tomc-Lamut kot lektorica.

Vsem se prisrčno zahvaljujem za sodelovanje, Litostroju pa želim še mnogo uspehov. Želim tudi, da bi z omenjeno knjigo ustregel mladim tehnikom in inženirjem hidravlikom, kakor tudi naši, jugoslovanski tehniški znanosti.

dr. Vlado Jordan

Kultura in prosti čas

O tem, kaj je prosti čas in kako ga preživljamo, je v zadnjih treh številkah Kulturnega poročevalca, glasila Zveze kulturnih organizacij Slovenije, pisal Tomo Štefe. Ker je vprašanje prav gotovo zanimivo tudi za Litostrojčane, ne bo odveč, če povzamemo nekaj misli iz teh člankov.

Kaj je prosti čas?

Najbolj priljubljeni del dneva po delu, izpolnjen z dejavnostmi, ki jih izbiramo sami, ali pa celo z nedejavnostjo, s početjem ničesar.

Prosti čas je ena temeljnih značilnosti sodobnih industrijskih družb oziroma ena od temeljnih pravic delovnih ljudi in občanov. Danes poznamo dnevni, tedenski in letni prosti čas, ljudje pa se pritožujejo, da ga imajo še vedno premalo. V prejšnjih družbenopolitičnih sistemih, na primer v kapitalizmu, delavec ni imel pravice do prostega časa: po dolgem delavniku se je le še odpočil in si nabral novih moči. S povečanjem količine prostega časa in s spreminjanjem narave dela pa se je spremenil tudi način preživljanja prostega časa. Danes nam prosti čas rabi za obnavljanje in ohranjanje telesnih in duhovnih moči za delo.

Kaj je prosti čas, o tem pravzaprav ni enotnih stališč. Ali je to gledanje televizije? Ali obdelovanje zemlje, samozabava? Vse to res počnemo v prostem času — ampak ali je to res pravi prosti čas? Ugotavljamo, da je naš prosti čas pogosto tudi delo samo, vendar tisto, ki ni obvezno, ki ni naš poklic. Seveda pa je prosti čas tudi čas, ko nič ne delamo, prav to je njegov osnovni, prvotni pomen.

Ker vse to, kar počnemo v prostem času, ni naš pravi prosti čas, ni mogoče reči, da obsega eno tretjino dnevnega časa, če računamo, da drugo tretjino delamo in tretjo prespimo. Pravi prosti čas je v bistvu le tisti čas, ki je samo naš, ki ga izrabimo potem, ko smo opravili vse svoje obveznosti, čas, katerega cilj je aktivnost sama, v naše lastno zadoščenje in veselje, ne pa neka materialna korist ali obveznost.

Kakšen je naš prosti čas?

Po večini prevladuje v prostem času ukvarjanje z dejavnostmi, ki jih moramo opraviti, ker hočemo doseči neko materialno korist — to je delo (honorarno, nadurno, obrtniško, kmetijsko itd.), s čemer hočemo izboljšati svoj življenjski standard, saj smo izrazito porabniška družba in nam je vedno premalo tisto, kar že imamo. Kot zanimivost naj ob tem navedemo podatke iz raziskave Slovensko javno mnenje 1981—82, iz katerih je razvidno, da: 21% dela nadure, 8% dela pri zasebnikih zunaj delovne organizacije, 46% dela za sebe ali za prijatelje, 7% jih opravlja honorarne ure, 30% jih kmetuje — torej kar tretjina Slovencev.

Prosti čas v širšem smislu se potemtakem vedno bolj uporablja v proiz-

vodne namene. Skrajševanje delovnega časa je tako vse manj osvobajanje od dela, ampak le osvobajanje od zaposlenosti." (J. Svetlik)

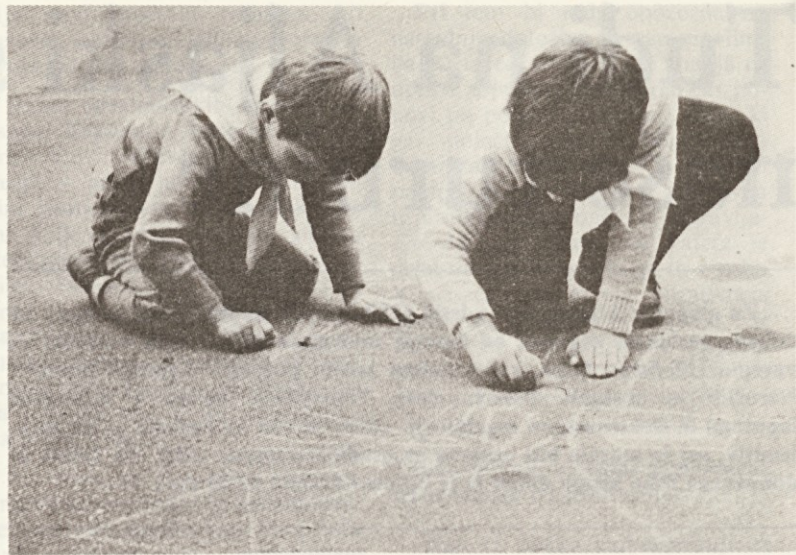
Kot posledica takšnega "proizvodnega prostega časa" je zmanjšano število ur za razvijanje pravega prostega časa — tistega, katerega osnovni namen je razvijanje in ohranjanje telesnih in duhovnih moči za delo, razvijanje kulturnih potreb, potreb po znanju, rekreaciji, po ustvarjanju. Pri tem nastajajo občutne razlike med socialnimi sloji prebivalstva. Medtem, ko izobraženci izrabi prostega časa posvečajo več pozornosti in ga pametno in koristno uporabljajo, pa najnižje sitirane kategorije prebivalstva preživljajo svoj prosti čas na sramotno nizki kulturni ravni. Kakšno je danes kulturno življenje in prosti čas ljudi v velikih betonskih škatlah, delavcev iz barak in samskih domov, kmetov iz odročnih vasi?

Tudi tu si lahko pomagamo s podatki, tokrat iz ankete, ki jo je 1975. leta izvedla Nevenka Sader-Črnič. Ugotovila je, da je najbolj pogosto ukvarjanje z množičnimi komunikacijami (RTV, časopisi) — kar 80—90% anketirancev, najmanj (3—6%) pa se jih v prostem času aktivno ukvarja z umetnostjo. Ostale dejavnosti so med tema dvema skrajnostima.

Raziskava Slovensko javno mnenje 1980 daje podobne podatke: najbolj množična aktivnost je gledanje televizije (93%), nato obiskovanje prijateljev in znancev (92%), branje knjig (86%), gospodinjstva opravila (79%), ukvarjanje z otroki (66%), obiskovanje zabavnih prireditev (56%), izobraževanje (49%), obiskovanje gostinskih lokalov (49%), kina (39%), kulturno jih je aktivnih 20%.

Z načinom preživljanja prostega časa, kakršen se je v zadnjih desetletjih uveljavil tudi pri nas, skoraj nihče ni zadovoljen — ne filozofi ne sociologi ne pedagogi ne kulturniki. V zvezi s tem se pojavljajo hude besede, na primer pasivizacija, duhovno uboštvo, poneumljanje, beg pred dolgočasjem.

Kritike glede izrabe prostega časa letijo predvsem na našo težnjo po porabništvu in grabljenju dobrin na predvsem proizvodno delo in lov za



Je tudi to prosti čas (Foto: J. Jereb)

dodatnim zaslužkom, pa na dejstvo, da nam preveč prostega časa jemljejo množična sredstva obveščanja, predvsem televizija. Ali bo človeška fantazija res zamrla ob ekranih, saj pogosto sedenje pred televizijo pelje v duhovno siromaštvo. Televizija stvari poenostavlja, nam vsiljuje izbrane modele pogleda, rešitev. Posledica tega je golo sprejemanje dejstev, in večina ne čuti več potrebe po neposrednih pogovorih, po spreminjanju, po aktivnem in ustvarjalnem delu.

"Kaj bi se zgodilo, ko bi v naši zahodni kulturi za štiri tede prenehali delati kinematografi, radijske in TV postaje, da ne bi bilo športnih prireditev in da bi prenehali izhajati časopisi." Odgovor je na dlani.

Kaj moramo storiti?

Zavedati se moramo, da je treba prosti čas koristno izrabljati, da je treba ljudi usmerjati v socialno in kulturno vredne aktivnosti. Na prvem mestu je treba omeniti ustvarjalno delo v prostem času na kateremkoli področju, potem so tu še izobraževanje, turizem, rekreacija in ukvarjanje s športom pa tudi ukvarjanje s konjičkami.

Poseben problem pa so mladi ljudje. Večino časa prebijejo ob povsem pasivnem spremljanju raznih vsebin množičnih občil, dobršen del časa prebijejo ob tako imenovani brezciljni dejavnosti in seveda zelo malo ob ustvarjalnem delu. Kultura v življenju ljudi še nima tistega mesta, ki bi ga morala imeti. Zakaj ljudje ne hodijo na likovne razstave, v knjižnice, v gledališča, zakaj se ne vključijo v delo n.p.r. pevskega zbora? Le malokdo se zaveda, da ni žlahtnejše vsebine za bogatenje prostega

časa kot je kultura, posebno kulturno umetniško ljubiteljstvo.

Kaj sledi iz vsega tega?

Najprej se moramo zamisliti in pogledati sami vase, kaj nam pomeni prosti čas, kako ga izkoriščamo, poiščimo možnosti, da bi ga obogatili, oplemenitili. Morda tega ne bomo zmogli sami, morda bi bilo enostavneje in zanimiveje to početi v skupini, z drugimi, ki jih zanima podobna dejavnost? Vključimo se v dejavnosti v naši delovni organizaciji (foto kino klub, pevski zbor, likovniki, pihalni orkester itd.). Vključimo se v dejavnosti v krajevni skupnosti, vasi, občini.

Tisti, ki se ukvarjamo s kulturo v naši delovni organizaciji, bi radi izvedli anketo med vami, Litostrojčani, o vašem prostem času, o vaših priložnostih dejavnosti. Po rezultatih, ki jih bomo tako dobili, vam bomo skušali pomagati na najboljši način, vas vključiti po vaših željah in interesih v dejavnosti, ki vas zanimajo. Prav?

In za konec še to:

Ko je Aleksander Szalai poročal o drugem svetovnem kongresu o prostem času in samoizpopolnjevanju, je s kančkom humorja napisal: "Na kongresu so bile formirane komisije za etiko in prosti čas, za kulturne aktivnosti in prosti čas, za turizem in prosti čas itd., ni pa bilo ustanovljene nobene komisije za prosti čas in ljubljenje, za prosti čas in postopanje itd. Te aktivnosti so že tako in tako dovolj razširjene in jih ni treba posebej spodbujati in pospeševati."

Priredil B. Ilič



To je prosti čas (Foto: J. Jereb)

Učenci na proizvodni in delovni praksi

V posameznih tozidih naše delovne organizacije vidimo mlade fante in dekleta v modrih delovnih oblekah, ki niso delavci Litostroja, pa vendar vsako leto za štirinajst dni do skorajda postanejo. No, sicer ne čisto pravi Litostrojčani, saj so to še vedno učenci naše Srednje šole tehniških strok. V Litostroju so na proizvodnem delu oziroma delovni praksi. Ta način usposabljanja za delo je uveljavil Zakon o usmerjenem izobraževanju, ki ga letos izvajamo že tretje šolsko leto.

Učenci se z aktivnim vključevanjem v delovni proces usposabljaajo v svoji stroki, spoznavajo delovne procese, organizacijo dela in vlogo udeležencev v delovnem procesu, spoznavajo samoupravne odnose, pravila varstva pri delu in osebna zaščitna sredstva, spoznavajo značilna dela in naloge v panogi, kar jim pomaga, da se opredelijo za eno od smeri strokovnega izobraževanja in usposabljanja v okviru izbrane usmeritve. Proizvodno in delovno prakso organizirajo vzgojnoizobraževalne organizacije v proizvodni ali drugih organizacijah združenega dela.

Tovariš Cene Pleško je organizator proizvodnega dela in delovne prakse v Srednji šoli tehniških strok Litostroj. Prosila sem ga, da za naš časopis pove nekaj več o proizvodnem delu naših učencev v delovnih organizacijah ter o težavah in problemih, ki se pri tem pojavljajo.

"Z Zakonom o usmerjenem izobraževanju je določeno, damora vsak učenec v 1. in 2. letniku izobraževanja opraviti po 80 ur proiz-

vodnega dela v delovni organizaciji. Učenci naše šole so na proizvodnem delu vrstijo že od začetka septembra, po dva razreda v vsaki izmeni po štirinajst dni (10 x 8 ur = 80 ur). Navadno kombiniramo en elektro in en kovinarski ali en kovinarski in en metalurški razred, predvsem zaradi razpoložljivih mest v delovnih organizacijah."

— Učencev v naši šoli v vseh letnikih je približno 960. Kje najti toliko mest zanje v delovnih organizacijah?

"Učence po možnosti pošiljamo na proizvodno delo v delovne organizacije, s katerimi imajo ti sklenjene štipendijske pogodbe. Nerazporejenim, torej tistim, ki nimajo štipendij, pa skušamo najti prostor za teh štirinajst dni v večjih delovnih organizacijah: v Litostroju, Iskri in drugod."

— Vemo, da so učenci 1. letnikov na proizvodnem delu v delovnih organizacijah prvič, učenci drugih letnikov pa že drugič. Poleg tega imajo slednji tudi že več strokovnega, teoretičnega in tudi praktičnega znanja. Ali je kaka razlika med njihovo proizvodno prakso?

"Seveda, učenci 1. letnika bolj spoznavajo delovna mesta in delovno organizacijo samo, delovne navede, spoznajo smer (npr. kovinarstvo in strojništvo, metalurgija, elektro), za katero so se odločili.

Učenci 2. letnika pa se že bolj vključujejo v svoje bodoče poklicne naloge. Resda pri tem še niso samostojni, so bolj opazovalci in v pomoč mojstrom pri lažjih opravilih. Na delovno prakso v tovarno pridejo tudi učenci tretjega letnika, ki pa se že delijo na ročne oblikovalce (strojni mehaniki in orodjarji) in strojne oblikovalce (strugarji in rezkalci), v skladu z delovnimi mesti, na katerih bodo nekoč zaposleni. Omeniti moramo še eno skupino učencev — učence iz skrajšanega dvoletnega programa. Ti imajo nekaj več prakse. Pouk končajo ob polletju, zatem so devet tednov na proizvodnem delu in nato do konca šolskega leta na usposabljanju v delovni organizaciji."

— Kakšne so obveznosti učencev, seveda poleg tega, da se čim bolj vključujejo v delovni proces?

"Ko pride učenec v delovno organizacijo, prinese s seboj formular — dnevnik učenca o proizvodnem delu oziroma delovni praksi. Ta vsebuje napotnico na prakso, evdenco o času opravljanja dela z imeni delovnih nalog in število ur, ki jih je učenec opravil za določeno nalogo. V ovitku so vstavljeni listi, katere učenec izpolnjuje, riše in

piše o svojem delu. Učenec mora v štirinajstih dneh narediti najmanj tri dnevnike, seveda je to odvisno tudi od značaja dela. Ob koncu proizvodnega dela je učenec seveda ocenjen z ocenami: zelo uspešno, uspešno, manj uspešno. Ocenostavi mojster skupaj z učencem, organizator proizvodnega dela v tovarni in organizator proizvodnega dela v šoli."

— Pri vašem delu v zvezi z organizacijo proizvodnega dela se prav gotovo pojavljajo tudi težave.

"Da, težave so recimo že pri iskanju mest v delovnih organizacijah za tiste učence, ki so brez štipendijskih pogodb. Druga težava je na primer ta, da v delovnih organizacijah ni vedno ustreznega dela za te učence. Tudi v delovnih organizacijah samih se otepajo z določenimi težavami, čeprav imajo inštruktorje, usposobljene na posebnih tečajih, ki pa morajo marsikdaj delati še na normo. Obstajajo pa tudi težave z učenci samimi, saj imajo nekateri premalo strokovnih znanj, na primer tehničnega risanja."

— Ali so učenci za svoj delovni prispevek ustrezno nagajeni?

"Nagrajevanje učencev je po različnih delovnih organizacijah različno urejeno, prav tako tudi nagrajevanje inštruktorjev. Iskra na primer plačuje za štirinajstdnevno proizvodno delo od 1.000 do 3.000 dinarjev, odvisno od uspešnosti učenca. Imamo pa tudi delovne organizacije, ki učencem ne plačajo ničesar."

O proizvodnem delu "svojih učencev" v Litostroju — v modelni mizarni je spregovoril tovariš Franc

Gregorec, ki je hkrati tudi njihov učitelj v šoli.

"Učenec naj bi prišel v delavnico zato, da bi si tu našel tisto delo, ki mu najbolj ustreza. Doslej (v 1. in 2. letniku) se še ni točno opredelil za poklic. Čeprav se je že odločil za vzgojno izobraževalni program metalurgije, spozna, da je v tem okviru veliko poklicnih možnosti. Spozna vsa dela in se nato odloči po svojih sposobnostih in po tistem, kar ga najbolj veseli. Sprva se jih seveda velika večina odloči za modelnega mizarja, nato pa, ko spoznajo, kolikšna natančnost je potrebna, spoznajo, da tega ne zmorejo, da pa je še veliko poklicev in isti stroki, ki so prav tako lepi."

— Kaj so naši učenci iz 2. letnika metalurške usmeritve delali na proizvodnem delu?

"Risali so modelarske načrte, študirali delavniške risbe, naučili so se delati na strojih, ki so manj nevarni. Izrezovali so segmente, jih lepili, lepili surovce za rezkanje in struženje, nato so jih sestavili v celoto in površinsko obdelali, prekontrolirali in jih oddali v kontrolo. Modeli, ki so jih izdelali, so bili po zahtevnosti primerni njihovim sposobnostim. Delali so modele za proizvodnjo in tudi tako imenovane šolske modele. Učenci so seveda delali vse to pod vodstvom in nadzorstvom skupinovodje."

— Ko prelistavam ocene v dnevnikih proizvodnega dela učencev, vidim, da jih je velika večina zelo visoko ocenjenih, predvsem z zelo uspešno. Ali so res tako sposobni?

"Ta ocena morda ni toliko realna, ker je učenec pri nas premalo časa, da bi ga lahko spoznali v

(Dalje na 9. strani)

Na soncu in snegu

Prvi letošnji sneg in pričetek zimskih počitnic je marsikomu vzbudil skomine ter ga spodbudil k temu, da je stopil do smuči in ostale opreme, ki omogoča zimsko veselje, a se je na njej celo leto nabiral prah. V teh dneh, ko denar še zdaleč ni zanemarljiv dejavnik, je zadnji čas, da razmislimo o tem, kje bi se dalo najbolj prijetno in najbolj ekonomično, da ne rečem poceni, preživeti kakšen teden ali pa vsaj kakšen dan na smučeh.

Litostrojčani imamo prekrasno priložnost preživeti zimske počitnice v litostrojski koči na Soriški planini. Tu lahko preizkusijo svoje smučarske sposobnosti največji začetniki, pa tudi pogumnejši in zahtevnejši "stari" smučarji pridejo na svoj račun.

Ker sem se želel na lastne oči prepričati o tem, kako minevajo dnevi v naši koči in na pobočjih Soriške planine, sem sedel v avtobus in se v dveh urah vijugave vožnje pripeljal iz meglene Ljubljane na belo in sončno Soriško planino. Opremljen s fotoaparatom in beležnico sem zabeležil svoje vtise ter mnenja in komentarje nekaterih gostov pa tudi oseba, ki skrbijo za to, da so njihovi dnevi čim lepši.

V koči sem najprej poiskal upravnika doma Jožeta Domjaniča in ga zaprosil, naj mi na kratko pove, kakšno je njegovo mnenje o prihajajoči sezoni, kako je kaj z obiskom ter kakšni problemi se pojavljajo. Takole mi je odgovoril: "Trenutno je naš dom skoraj polno zaseden, saj imamo 58 gostov, ki bodo tukaj cel teden. Malo pa je prehodnih, dnevnih gostov. Bencinski boni ter drag prevoz je povzročil to, da se ljudje raje odločajo za bližja in lažja dostopna smučišča. Tudi ustreznih avtobusnih zvez ni, avtobus pelje le do vasi Sorica, od koder je potem dobro uro peš hoje do naše koče, kar še dodatno onemogoča večji obisk.

Zelo dobro smo preskrbljeni z vsem potrebnim, imamo zadostne zaloge in bi lahko brez težav preživeli mesec dni brez stikov z zunanjim svetom. Edine težave, ki se občasno pojavljajo, so z elektriko in centralno kurjavo, ki pa jih s pomočjo iz vasi poizkušamo sproti in čim hitreje odpraviti.

bi bili vsi čimbolj zadovoljni in da bi se gostje v tem času, ki ga preživijo na Soriški planini, resnično sprostili in spočili."

Tako je povedal upravnik. Ker pa me je zanimalo tudi in predvsem mnenje obiskovalcev, sem se odpravil proti smučišču. Bil je prav lep sončen dan in sneg ravno prav trd in stlačen po mnenju smučarjev, se mi je nekoliko vdiral pod nogami.

Široko nasmejani in zadovoljni obraz Boža Voduška je že vnaprej odgovarjal na moje vprašanje o tem, kako se počuti. Njegov odgovor pa je bil zelo kratek in jasen: "Navdušen sem! Vse je odlično: vreme, sneg, hrana, postrežba in počutje."

Nekaj časa, do prve postaje žičnice, sva se vzpenjala skupaj z Lojzeto Mlakarjem. On na smučeh, jaz peš. Na tedensko smučanje je prišel skupaj z otroki, zdaj pa so bolj malo skupaj, saj si on izbira lažje in počasnejše proge. Povsem zadovoljen je, tako z oskrbo kot tudi z vremenom in snegom, in se bo v tem času prav dobro razgibal in sprostil.

Ciril Vreča je prišel na Soriško planino s celo družino. Zelo je zadovoljen. Pravi, da se lahko vsakdo nasmuča po mili volji in dokler ga noge držijo. Pred žičnico ni nobene vrste in se lahko dobesedno neprestano spuščas po strmini.

Med obiskovalci je veliko otrok, precej več kot odraslih, kar je tudi razumljivo, saj imajo osnovnošolci v januarju zimske počitnice. Prav zato ne bi bilo prav, če bi spraševal za mnenje le odrasle, otroke pa pustil ob strani, češ, oni so pa že tako ali drugače zadovoljni.

Peter Drekalovič je bil na Soriški planini že pred leti, vendar le en



Mali smučar, Soriška planina in okoliški hribi

Očka pa je dodal, da bi jim bilo v brunarici, kjer so nastanjeni, precej bolj udobno in prijetno, če bi spali na novjših rjuhah, ne pa na teh, ki se trgajo ob najmanjšem dotiku, pa tudi dotrajane jogije, ki so jih prinesli iz spodnjega doma, bi lahko zamenjali z novimi. Lahko bi bila tudi usklajena velikost postelj in jogijev, tako da se stisnjeni v posteljni okvir ne bi deformirali v smešne in neudobne oblike. Tudi kakšna polička, omarica ali pa vsaj obešalnik, na katerega bi lahko obesili mokra oblačila, ne bi bil odveč. "Nisem nezadovoljen," je še dodal, "in mislim, da bomo te počitnice v celoti ohranili v dobrem spominu. Škoda pa je, da takšne malenkosti, ki bi jih z lahkoto in z malo stroškov odpravili, kazijo celoten vtis."

Zaključek, ki ga lahko potegnem iz vsega, kar sem videl in slišal na Soriški planini, se vsiljuje sam od sebe. Prelepo vreme, ugodna smučišča in zadovoljstvo obiskovalcev, vse to lahko velja tudi kot izziv in povabilo vsem tistim, ki še ne vedo, kje bodo preživeli in presmučali prijeten teden ter se naužili svežega gorskega zraka.

In po čem je letos smučanje?

V tozdu ZSE, oddelek počitniški domovi, smo se pozanimali za letošnje cene zimskih počitnic na Soriški planini.

Tedenski smučarski paket, ki zajema prevoz z avtobusom, tedensko karto za vlečnico, hrano in prenočišče, stane člane kolektiva 4000 dinarjev, ostale pa 5680 dinarjev. Spanje na skupnih ležiščih zmanjša ceno na 3880 dinarjev za Litostrojčane in 5470 za ostale interese. Otroci, ki so mlajši od 7 let, imajo 20—30% popusta.

Organizirani bodo (oziroma so že bili, vendar je bilo premalo prijavljenih) tudi dnevni smučarski paketi. Prevoz z avtobusom, dnevna karta za vlečnico ter

enolončnica stane 600 dinarjev za odrasle in 540 dinarjev za mladino med 10. in 17. letom.

Če bo dovolj prijavljenih, bo avtobus vozil vsak dan ob 7.30

izpred Litostroja. S Soriške planine se bodo odpeljali ob 16. uri in prišli v Ljubljano približno ob šestih zvečer.

t. š.



Previdne, a vztrajne stopinje po smučišču



Stroj na sliki brzi gor in dol po hribu ter v veliko veselje smučarjev utrjuje smučišče



V letošnjem letu smo uvedli tudi nekatere novosti, ki naj bi še povečale zadovoljstvo naših gostov. Postavili smo bife na smučišču, kjer bomo prodajali pečen krompirček, hamburgerje in točili pivo, kar se bo smučarjem prav gotovo prileglo. Trenutno pa je ta bife kot tudi bife v novem domu še zaprt, saj je obiskovalcev premalo, lahko pa vsem ustrezemo v starem domu.

Gostje in obiskovalci so po mojem mnenju zadovoljni, zaenkrat ni bilo še nobenih pripomb; če pa že pride do kakšnih manjših težav, jih poskušamo skupno rešiti. Vseh sedem delavcev, kolikor nas v tem času dela v domu, se trudimo, da

dan, tokrat pa bo tukaj prvič prebil cel teden. Skupaj so prišli štiri fantje in en očka, ki jih poskuša nadzorovati in organizirati njihovo skupno življenje. Fantje ga preganjajo in spodbujajo k takim spustom, ki si jih sam prav gotovo ne bi omislil. "Ni nam dolgčas," pravi Peter, "čez dan neprestano smučamo, zvečer pa gledamo televizijo, igramo karte ali kakšno podobno igro. Tudi za red v koči moramo skrbeti. Vsak dan je eden izmed nas dežurni in ta skrbi za to, da je koča pospravljena. Zelo sem zadovoljen z vsem, vreme je lepo, smuka dobra, včasih je sicer malo vetra, vendar nas to preveč ne moti."

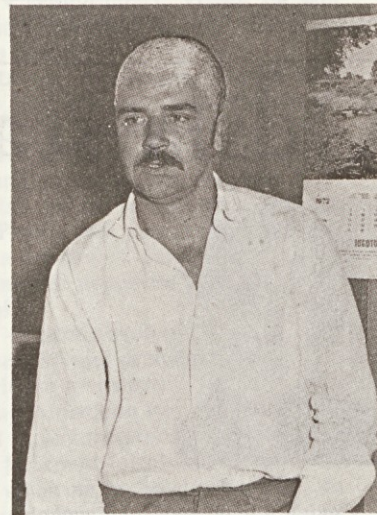
Učenci na proizvodni . . .

(Nadaljevanje z 8. strani)

celoti. Res pa je, da učenec dobi za delovno nalogo le tisto, kar zmore, kar je sposoben narediti, in to seveda tudi naredi. Ocenjujemo pa seveda tudi učenčevo prizadevnost."

Slika o proizvodnem delu naših učencev v tovarni pa ne bi bila popolna, če ne bi za mnenje vprašali tudi učencev samih. Ko sem jih kot razredničarka obiskala v različnih oddelkih Litostroja in se seznanila z njihovim delom, so mi marsikaj povedali. Na prvem mestu moram poudariti, da si učenci teh štirinajst dni želijo resnično delati, in da jim ni prav nič všeč, če so brez delovnih nalog, kot se je že zgodilo. Na vprašanje, kako in koliko se vključujejo v življenje tozda, koliko se seznanjajo tudi z njihovim družbenopolitičnim in samoupravnim delovanjem, mi niso znali odgovoriti — iz tega sledi ugotovitev, da je to področje zanemarljivo. Nekateri učenci so se pritoževali nad precej enoličnim delom, nad "odrezanostjo" od ostalih delavcev, drugi pa so bili izredno zadovoljni.

Obljuba dela dolg



Franc Jevnikar — obljuba je izpolnjena

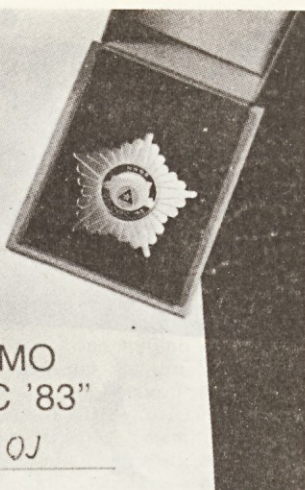
Nišla sem jih utrjene po delih vzdrževanja, druge od vrtnanju izvrtin in razdiranju strojnih delov pa sestavljanju vodnjaških črpalk. Mentor, s katerim sem govorila v tozdu TVN je učence pohvalil, predvsem njihovo prizadevnost, povedal pa je tudi, da imajo ti učenci iz usmerjenega izobraževanja v primerjavi s prejšnjim načinom šolanja zaradi manjšega števila ur praktičnega pouka zelo malo znanja za delo v tovarni. Ti učenci seveda še ne morejo zadovoljiti potreb v tovarnah. Vsi skupaj se moramo zavedati, da bodo učenci po končanem tretjem oziroma četrtem letniku (tehnik) imeli še šestmesečno poklicno usposabljanje v delovnih organizacijah in šele potem bodo postali pravi strokovnjaki svojega poklica. Vesna TOMC

Na seji finančnega odbora DCO v začetku decembra 1983 je tekla razprava o uresničevanju plana za leto 1983. Predstavniki temeljnih organizacij si niso bili edini v tem, če bomo uspeli do konca leta 1983 delno zaključiti pomembno izvozno naročilo (polarni žerjav za Sovjetsko zvezo). Član finančnega odbora Franc Jevnikar je bil med pesimisti tako pogumen, da je obljubil, da se bo dal ostriči na balin, če bomo navedeno naročilo dokončali v letu 1983. Zgodilo pa se je to, česar pesimisti na tem sestanku niso pričakovali. Žerjav za SZ je bil v zadnjih dneh decembra 1983 poslan naročniku v veliko zadovoljstvo optimistov in delavcev, ki so uspeli opraviti to veliko delo. Preostalo je še zadnje dejanje, ki je očitno razvidno iz objavljene fotografije.



SPOMINSKO DIPLOMO Z ZVEZDO "GOLOVEC '83"

Titovim zavodom LITOSTROJ



21. decembra 1983, na predvečer dneva JLA, je bila v dvorani Skupščine občine Ljubljana-Šiška svečanost s podelitvijo različnih priznanj in oblikovanj. Kulturni program je izvedla recitacijska skupina Srednje šole tehniških strok Litostroj, harmonikar, dve kitaristki in pevski zbor naše delovne organizacije.

Ob tej priložnosti je bilo podeljenih tudi deset spominskih diplom z zvezdo "Golovec '83". Podelila sta jih občinska konferenca Socialistične zveze delovnega ljudstva Ljubljana-Šiška in Izvršni svet Skupščine občine Ljubljana-Šiška, izročila pa jih je predsednica skupščine občine Ljubljana-Šiška tovarišica Anka Tominšek. Taki diplomami z zvezdo sta dobili tudi naša delovna organizacija in Krajevna skupnost Litostroj.

B. Bavdež

Podelitev takega priznanja pomeni, da smo vajo rušilni potres v zvezi z akcijo NNNP "Golovec '83" dobro izvedli. To nas bo seveda še bolj spodbujalo v nadaljnjem delu, saj smo poleg tega uspeha v minulemu letu dosegli z ekipama prve medicinske pomoči na občinskem tekmovanju drugo mesto in pokal, podeljeno pa je bilo tudi več priznanj zaslužnim pripadnikom civilne zaštite, o čemer smo že pisali.

Na koncu lahko ugotovim, da smo v preteklem obdobju storili korak naprej in da se sistem splošne ljudske obrambe in družbene samozastite v naši delovni organizaciji uspešno razvija. Tudi letošnje leto ga moramo še nadalje razvijati, kolikor je v naših močeh in zmožnostih ter v skladu z navodili upravnih organov družbenopolitičnih skupnosti.

Kegljači tozda IVET spet prvaki

"Maščevanje je sladko," bi lahko rekli kegljaškemu prvenstvu Litostroja za leto 1983. Zakaj tako? Zato, ker je vsako dosedanje prvenstvo dokazalo, da je tekma med TOZD PUM in TOZD IVET derbi prvenstva. Želja kegljačev PUM je bila, da obdrži v svoji vitrini prehodni pokal, prav tako je bila želja kegljačev IVET, da ga povrne v svojo lično izdelano vitrino, ki je leto dni samevala v elektro delavnici. Že pred samim nastopom je bilo čutiti v vrsti PUM nemir, kajti nekaj ključnih kegljačev se ni pojavilo na kegljišču. Že po začetnih metih se je pokazalo, da je ekipa IVET tako homogena in uigrana, da jo v taki sestavi ta hip ni mogoče premagati. Tako je bilo tudi na koncu, saj je podrla rekordnih 270 kegljev, kar je bilo za ostale ekipe nedosegljivo. Ekipo tozda IVET so sestavljali: Perušek (kapetan), Mihelčič, Troha, Dolenc, Suljanovič, Horvat. Težko bi bilo reči, kdo od omenjenih je bil boljši, kdo slabši, kajti vsi so bili odlični. Posebno zahvalo zasluži tudi ekipa PZO-1, ki kar standardno drži drugo mesto. Res je, da letos ni nastopilo tolikšno število ekip kot prejšnja leta; namreč nimamo več toliko kegljaških terminov in smo bili primorani

omejiti število prijav. S tem pa smo dosegli tudi nekaj pozitivnega: ekipe so nastopile res v najmočnejših postavah. Nastopilo je 16 ekip, vrstni red prvih petih pa je:

1. IVET — 270 kegljev
2. PZO — 239 kegljev
3. PPO — 223 kegljev
4. MONT — 222 kegljev
5. PUM-3 — 215 kegljev

Za nemoten potek tekmovanja sta poskrbela naša kegljaška zanesnjaka tov. Roudi in Stolič, ki sta vodila in sodila tekmo v zadovoljstvo vseh nastopajočih.

Samo prvenstvo pa je dokazalo še nekaj: da je kegljanje v našem kolektivu kot rekreacija zelo priljubljen šport. Želimo, da bi bilo tako tudi v bodoče in da bi se pogosto srečevali na kegljaški stezi v takem številu. Ob tej priliki želi kegljaška sekcija vsem ljubiteljem kegljanja srečno novo leto 1984. Vsem pa, ki bi radi preizkusili svoje kegljaško znanje, naj povemo, da je kegljanje za rekreacijo Litostrojčanov (razen seveda kadar so tekmovanja) vsak ponedeljek od 15h do 19h na kegljišču Ilirije, Vodnikova 155.

Na svidenje na kegljišču!

Za kegljaško sekcijo
Bojan Ostanek

Odšla sta v pokoj



V oktobru je bil invalidsko upokojen Franc VOVKO.

V Litostroju se je zaposlil 15. septembra 1955 kot žerjavar. Delal je na vseh žerjavih, bil je tudi na terenih in zadnja leta v težki obdelavi. Bil je izredno skromen, discipliniran, vester in prizadeven delavec.

Sodelavci mu želimo, da bi se še mnogo let kar najbolje počutil.

V veliko veselje pa naj mu bodo prijateljice čebele.

Sodelavci



30. novembra je odšel v pokoj naš dolgoletni sodelavec Vinko NUČIČ. V Litostroju se je zaposlil že leta 1955. Najprej je delal v metalurških obratih sive livarne, po petih letih pa je prišel v mehansko obdelavo, kjer je na vmesnih operacijah vestno in marljivo opravljal različna ključavničarska dela.

Pred sedmimi leti je bil invalidsko premeščen v skladšče, kjer je delal pri izdaji in vzdrževanju orodja.

V pokolu mu želimo čim več zdravja in sreče.

Sodelavci

Naslovnik neznan

Decembra smo dobili vrnjenih 21 izvodov časopisa Litostroj.

Naslovniki so bili:

Anton BIONDA, Celovška 197, Lj.; Vojka BLAGOJEVIČ, Zapuška 63, Lj.; Janko BOJIČ, Pot pri Borovnici, Borovnica; Ivan BOLARIČ, Steletova 17, Lj.; Sarid DERČIČ, Djakovičeva 24, Lj.; Peter JENKO, Kolodvorska 7, Kranj; Zoran JOVIČ, Trg Oktobrske revolucije 20, Lj.; Srečko JUKIČ, Hošimihova 9, Lj.; Jelica JOVANOVIČ, Medvedova 27, Lj.; Božidar KAJBA, Steletova 17, Lj.; Anton KRAMER, Nussdorferjeva 3, Lj.; Radojka MIJAČ, Novomeška 11, Lj.; Ahmed MESIČ, Ul. bratov Babnik 16, Lj.; Enes MUHIČ, Zaloška cesta 181, Lj.; Ramiz OGREŠEVIČ, Frankopanska 24, Lj.; Jože OVČAK, Gerbičeva 31, Lj.; Stanislav PAJAŠINOVIČ, Steletova 17, Lj.; Ristan RISTANOVIČ, Koroška 18, Lj.; Milan STEVANOVIČ, Vlahovičeva 21, Lj.; Anton VIRANT, Ul. Franca Mlakarja 40, Lj.; Ivan ZAJC, Šentrupert, Mirna.

Morda boste med navedenimi imeni opazili tudi svojega in nam posredovali svoj pravičen in predvsem natančen naslov. To nam lahko sporočite pisno na naslov: ZPS TITOVIM ZAVODI LITOSTROJ, Informativni center, 61000 Ljubljana, Djakovičeva 36, ali po telefonu na številko 556-021, interna 246.

gpm

FILATELIJA • FILATELIJA

"ČRNI PENI" — PRVA ZNAMKA NA SVETU

Današnje večmilijonske armade zbiralcev znamk ne bi bilo, če ne bi Anglež Rowland Hill pred skoraj stoletjem in pol pričel proučevati možnosti za poštno reformo. Tako je 6. maja 1840 Velika Britanija izdala prvo znamko na svetu, tako imenovani "črni peni". Kljub temu, da so znamko izdelali v več desetmilijonski nakladi, je danes med zelo dragimi, saj najbolj enostaven primer (brez kakšne posebnosti, napake, boljšega žiga, plošče ...) stane preračunano v dinarje kar 30.000 dinarjev.

V naslednjih letih so tudi ostale evropske in prekomorske dežele pričele izdajati poštne znamke. Leta 1850 so izdali prvo avstrijsko znamko, na našem ozemlju pa so se za tak način plačevanja poštne takse najprej odločili v Gobe na ZNAMKAH



Kneževini Srbiji (1. maja 1866), nato pa v Kneževini Črni gori (1. maja 1874) ter v okupirani (avstrijska zasedba) Bosni in Hercegovini (1. julija 1879). Na osemilju Slovenije pa so bile do zloma avstro-ogrske monarhije v uporabi avstrijske znamke.

Sodelavci



V gozdovih in na travnikih raste ogromno, še ne natančno določeno in dokončno raziskano število gob; po nekaterih podatkih naj bi jih bilo celo nad 150.000 različnih vrst. Z mikologijo (raziskovanjem in preučevanjem gob) so se pri nas začeli ukvarjati že zelo zgodaj. Največji botanik 16. stoletja Karel Clavius je že leta 1601 opisal 120 vrst gob, katere je preučeval v naših

krajih blizu Lendave, okoli Varaždina, Čakovca, Ormoža in Borla.

Gobe postajajo čedalje bolj pogost motiv na znamkah. Do sedaj je izšlo nad 180 znamk s slikami užitnih in strupenih gob, tako da že lahko naredimo lepo "gobarsko" filatelistično zbirko. Nekatere zgodnje serije znamk s podobami gob po ceni že prekašajo kilogram svežih jurčkov!

I. Jakič



ČESTITKA

Medtem ko je letos že 35. leto med nami, je dočakala petdesetletnico naša sodelavka Jožica ŽAKELJ.

Iskreno ji čestitamo za oboje sodelavci iz splošne operative

ČESTITKA

Naš dolgoletni sodelavec Štefan ŠEGINA se je v tem mesecu srečal z Abrahamom.

Ob tem lepem življenjskem jubileju mu vsi sodelavci iz tozda PUM iskreno čestitamo in želimo še mnogo zdravih in srečnih let.

ZAHVALE

Mihael ŽILAVEC in Peter BRANK se vsem sodelavcem iskreno zahvaljujeva za darila in iskrene čestitke ob najini 50. obletnici.

Osnovni organizaciji sindikata Litostroj in sodelavcem v montaži žerjavov se lepo zahvaljujem za denarno obdaritev ob novem letu.

Vsem delavcem Litostroja želim srečno in uspešno leto 1984. Prav tako želim vsem upokojencem Litostroja v novem letu veliko zdravja in zadovoljstva.

Ivan Božič

Ob odhodu v pokoj se najlepše zahvaljujem upravi tozda OBDELAVA za prijetno slovo in za praktično darilo, ki me bo vedno spominjalo na sodelavce, s katerimi sem ob delu preživel mnoga leta.

Tovarišu Nadlišku pa se zahvaljujem za tople besede.

Vsem skupaj želim še veliko sreče in mnogo delovnih uspehov.

Vinko Nučič

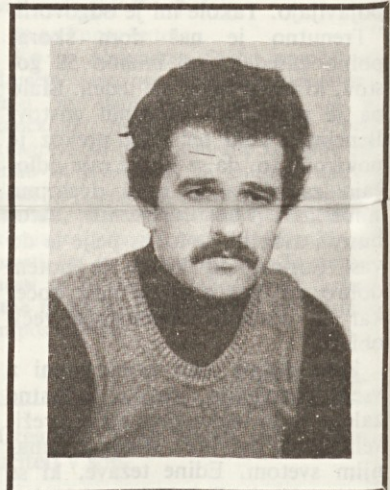
V spomin



Ko smo se po praznikih ob dnevu republike vrnil na delo, nas je vse presenetila vest, da je nenadoma umrl naš dolgoletni sodelavec Ivan ADAMIČ. Še v četrtek, ko smo pripravljali novo livarno za slovesno otvoritev, je neutrudoma pomagal in se veselil, da bo kmalu lahko delal v novih prostorih, kjer bo delo lažje, kjer bodo boljše delovne razmere.

Vseh 23 let je delal kot čistilec v livarni jeklene litine. Tih in miren je s svojim delom vedno prispeval, da smo lahko opravili še tako zahtevne naloge. Pri tem je, tako kot svoj zadnji delovni dan, delo opravljal ne oziraje se na redni delovni čas, saj je razumel, da to terjajo delovne naloge. Prav zaradi takega odnosa do dela ga bomo ohranili v spominu.

Sodelavci



Sporočamo žalosno vest, da nas je po dolgotrajni in hudi bolezni za vedno zapustil naš sodelavec Rajko KRNETIČ, blagovni manipulant. Vestnega in delavnega tovariša bomo ohranili v lepem spominu.

Sodelavci iz tozda NABAVA

Po dolgi in hudi bolezni nas je prekmalu, v 33 letu mladosti, zapustil naš ljubi oče in dobri mož Rajko KRNETIČ.

Zahvaljujemo se sodelavcem tozda Nabava in sindikatu za pisna in ustna sožalja ter za cvetje.

Žena Radojka s hčerkama
Dijano in Rajko

Vsem sodelavcem in sindikalni organizaciji tozda PFSR se iskreno zahvaljujem za obisk na domu in za novoletno darilo; s tem so me razveselili in razvedrili v času moje bolezni.

Ladislav Ribič

Ob smrti najinega očeta Alojza PRVINŠKA se iskreno zahvaljujem sodelavcem v tozdu Prodaja — posebno v odpravi — za izraze sožalja, venec in udeležbo na pogrebu.

Sinova Lojze in Janez Prvinšek

Ob smrti mojega očeta se sodelavcem iz tozda TVN zahvaljujem za venec ter spremstvo na njegovi zadnji poti.

Vranc Vidrih



2. FEBRUARJA — OBČNI ZBOR

Vse člane Planinskega društva Litostroj ter druge ljubitelje planin vabimo, da se udeležijo rednega letnega občnega zbora društva, ki bo 2. februarja ob 17. uri v jedilnici tozda PPO (severni vhod). Kot običajno bomo slišali zanimiva poročila o bogati društveni aktivnosti v preteklem letu ter se pogovorili o načrtih. Po skromnem prigrizku in sproščenem klepetu v odmoru bomo lahko spremljali še zanimiva predavanja z diapozitivi. Udeležence pa tokrat čaka še posebno presenečenje ...

Prisrčno vabljeni!

Izleti v Svečanu

Na sporedu bosta dva izleta:

4. februar: Polhogradska Grmada-Tošč — Žigosne točke za Škofjeloško planinsko pot, kot tudi za novo transversalo Reka—Ljubljana. Vodnik: Žebavec

25. februar: STOL — Na vsakoletni množični pohod nas bosta tokrat popeljala vodnika Gamberger in Sarf.

Iz veselega nahrbtnika

POZOR — Daleč od planin so nekateri, ki merijo visoko. Kot strelivo pa jim služi jo — nizki udarci ...

DRUGA ŠMER — Snežni plaz se le razlikuje od plazu novih cen. Medtem ko snežni plaz drsi navzdol, se plaz cen po svojem bontonu dviga kvišku...

ŽIG — Ko se povzpnete na planino, udarite v knjižico žig, kot dokaz, da ste osvojili ta in ta vrh.

To je že lahko... Sedaj pa se spomnite, koliko dni je bilo potrebno, da ste prišli do žiga v kakem uradu...

PLANIRANJE IZLETOV — V našem časopisu imamo točen razpored izletov, po katerem bodo planinci dosegali svoje cilje. Kar pa se mene tiče — po letnem dopustu — si želim le, da se nekako privlečem do naslednjega petnajstega...

RAZLIKA — Lahko je napraviti fotografije divjih živali, tam na planinskih vrhovih. Težje pa je z domačimi... V prazni mesnici lahko napravimo le — avtoportret...

Pero Srečković

MIR NI VEČ SAMO POLITIČNO VPRAŠANJE, MIR JE VPRAŠANJE OBSTOJA ČLOVEŠTVA

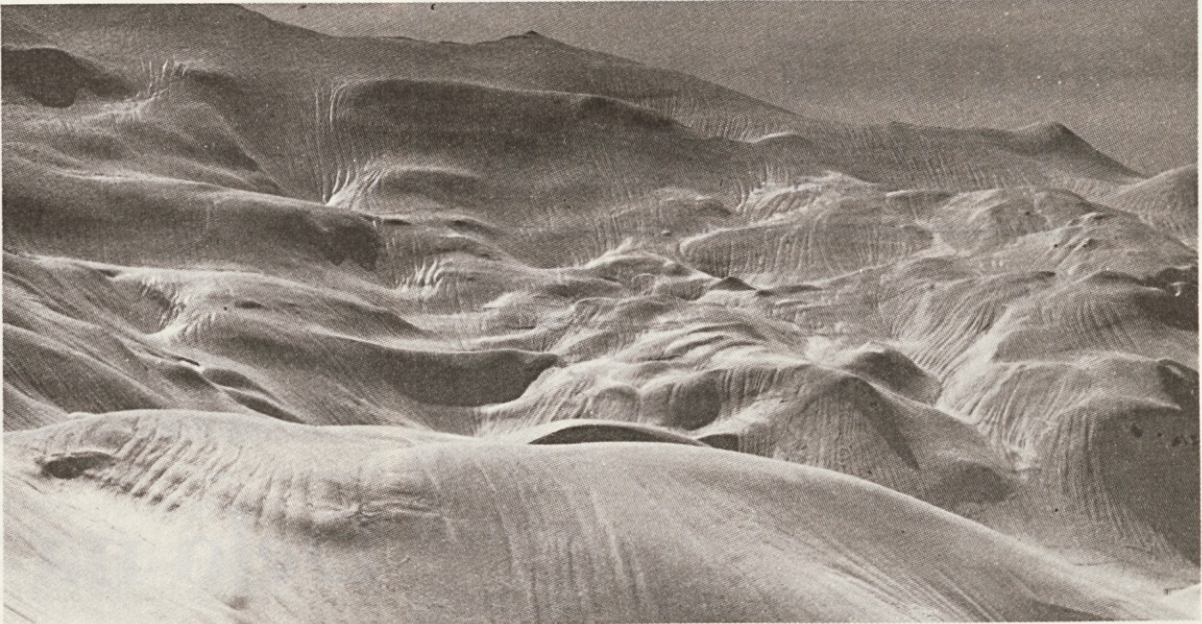
Sobotna oddaja "Zrcalo tedna" me je spodbudila k razmišljanju o svetu, o današnji situaciji v njem, o ljudeh in o nas, ki živimo v tej sredini.

Še do nedavnega se nisem zanimal za dogajanja okrog sebe, sedaj pa me položaj v svetu zelo zanima. Hudo mi je, ko gledam v žalostne oči malih otrok iz Srednje Amerike, ali pa v objokane obraze palestinskih dečkov. Namesto igrač jim dajo v roke puške in da si lahko kupijo kruh morajo nabirati topovske tulce, ki jih potem prodajo. Mnogi od njih so brez doma, brez toplote, ki jo potrebuje vsak otrok. Zakaj? Zaradi nekaterih vplivnih ljudi, ki hočejo vojno, ki hočejo smrt. Ne razumejo, kako lepa beseda je svoboda, ne razumejo, da je mir dragocenejši od vsega. Ali se oni nič ne zamislijo nad svojim ravnanjem, ko gledajo te žalostne ljudi, ki se borijo za svobodo in mir? Zakaj pošiljajo po vsem svetu rakete, namesto da bi za ta denar nasitili milijone lačnih otrok po svetu? Težko se uživim v položaj ubogih ljudi po svetu, saj sem vedno živel v miru in v svobodi, nisem občutil grozote vojne in upam, da je nikdar ne bom. Verjetno se sploh ne morem zavedati, kako srečen sem lahko, da živim v svobodni deželi, a vseeno razumem nesrečo otrok, ki nikdar ne vedo, ali jih bo zbudil ropot avionov namesto materinega glasu. S prijatelji se velikokrat pogovarjamo o tem, a to je veliko premalo, da bi jim lahko pomagali. Kdo bo poslušal nas mlade ljudi, ki si želimo le mir in srečo?

Morda bo naša generacija pametnejša, ko odraste, morda bodo tudi drugi otroci na svetu, ko bodo veliki drugače razmišljali. Morda bodo bolj kot za drugo poskrbeli za odpravo lakote in vojnih grozot. Le da se jim ne bi zvek pušk tako globoko zajedal v srce, da tudi potem ne bodo mogli brez tega!

Težko sem zaspal po tako težkem razmišljanju, a sigurno bom znal sam bolj spoštovati svbodo, ko vidim kakšno trpljenje lahko prinese vojna.

Žerdin Renato 2 e



Oskar Dolenc: Na Voglu

Eno leto planinskega kotička

Planinski kotiček se je že skobacal iz pleničk. Vam je všeč? V njem kaj pogrešate? Je česa preveč? Sporočite nam v uredništvo! Zanima nas vaše mnenje.

POTREBUJEMO POMOČ

Pripravljalni odbor za organizacijo tabora na Polževem poziva vse tiste člane (ali nečlane) PD Litostroj, ki bi bili pripravljeni kakorkoli pomagati pri delu odbora in njegovih komisij, naj se javijo. Dela je dovolj, po svojih sposobnostih in zmožnostih bo lahko odboru pomagal vsak, ki ima za to dobro voljo.

Javite se predsedniku pripravljalnega odbora Tomažiču (tel. 793).



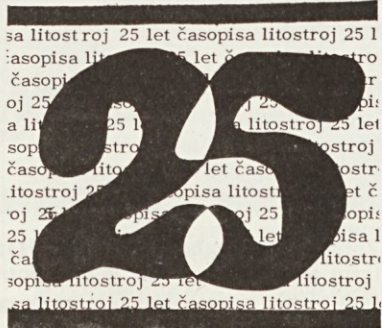
AKTUALNO!

Če bi narava imela toliko zakonov, kot jih ima država, ji še sam Bog ne bi mogel vladati.

LUDWIG BÖRNE

MORDA NE VESTE

Morda ne veste, da je vsako nedeljo ob 18.30 na drugem radijskem programu (val 202) zanimiva oddaja za planince s kratimi sestavki, novicami, obvestili itd. Če boste oddajo vestno spremljali, boste slišali tudi kaj o akcijah našega društva.



Pridruži se nam

Planinsko društvo Litostroj želi v svojem jubilejnem 35. letu postati še bolj množično in pritegniti še več ljudi v objem naših lepih gora. Preberi, premisli in izpolni! Povsem brezobvezno. Za vpis se boš lahko odločil pozneje.

DA, zanimam se za vpis v planinsko društvo, ker bi rad začel hoditi v naravo. Prosim obvestite me o vseh podrobnostih (minimalna vpisnina, članarina, program izletov, ugodnosti itd...)

.....

priimek in ime

.....

telefon in naslov

Lahko pa tudi tole:

NE, ne zanimam se za vpis v planinsko društvo in tudi narava me ne privlači, ne čutim pa tudi nobene potrebe po rekreaciji, saj mi je lastno zdravje deveta skrb.

.....

priimek in ime

.....

telefon in naslov

Tiste, ki bodo na uredništvo ali na PD Litostroj poslali prvi listek, bomo preko naših poverjenikov seznanili z vsem, kar jih zanima. Tiste, ki bodo poslali drugi listek, pa bomo skušali prepričati, da ne ravnajo modro.

PREDSTAVLJAMO ZNAK TABORA

To, kar je za Jugoslavijo olimpiada, je za Planinsko društvo Litostroj XIV. planinski tabor na Polževem 27. maja 1984.

Tu je že znak tabora, ki se bo pojavljal na letaku, značkah, nalepkah, zastavicah itd...

(Planinski kotiček urejuje Tone Tomažič)

Jezikovni ostružki

Strugar struži, vestno in natančno, menja nože, jih ostri, izoblikuje kos kovine in na koncu je ponosen na svoj izdelek. Ve, da bo izdelek nečemu služil, ve, da njegovo delo ni bilo zaman.

Tako tudi jaz stružim jezik v našem glasilu, trudim se, da bi izboljšala način govorjenja in pisanja ne le v glasilu, ampak nasploh. Vesela sem, kadar spoznam, da so moji popravki izboljšali jezikovno izražanje pri mnogih piscih, da ne delajo več napak, ki sem jih obravnavala v svoji rubriki. Včasih pa sem tudi razočarana nad trdovratnostjo nekaterih napak. Takrat se vprašam: Ali ni morda moje delo zaman?

Konec decembra sem bila takole razočarana, morda tudi malce huda. Zakaj? Za mojega Andraža sem dobila vabilo na novoletno srečanje z dedkom Mrazom v Šentjakobskem gledališču. Seveda nisem bila huda zaradi vabila samega, tega sem bila skupaj s sinom zelo vesela, ampak zaradi nečesa drugega. Najbrž ste nekateri že uganili, verjetno pa ste se tudi sami že jezili — zaradi jezikovnih napak. Prav o tem vabilu in o njegovih napakah sem točno pred dvema letoma (v januarju 1982) že pisala v našem glasilu. Takrat sem tudi popravila vse napake:

Dedek Mraz — prav dedek Mraz
praznovanje Novoletne jelke — prav novoletne
Kolikor si onemogočen, da prisostvuješ predstavi —
— bolje: če sam ne moreš priti na predstavo
In zdaj dobim v roke ponovno natisnjeno isto vabilo z vsemi starimi napakami izpred dveh let in še z nekaterimi dodatnimi.

Iz tega vidim, da je moje jezikovno struženje zaman, da mojih člankov o jeziku nekateri sploh ne preberejo, kaj šele, da bi si izboljšali svoje jezikovno izražanje. S takim vabilom, ki bi nujno moralo skozi lektorjeve roke, pa ni šlo, s takim jezikovnim skrpucalom si delamo veliko sramoto.

Naj končam današnji članek z istimi besedami kot pred dvema letoma: "Edina sreča je, da teh vabil otroci sami ne znajo prebrati, sicer bi nas moralo biti sram pred njimi, da ne obvladamo slovenskega jezika!"

Pa lep pozrav!

Vesna Tomc-Lamut

VESTI IZ PROIZVODNE

TOZD PUM — livarne

Z doseženimi uspehi preteklega leta smo lahko zadovoljni. Količinska proizvodnja ulitkov je nekoliko višja, kot jo je predvidel letni plan. Prepričani smo, da bodo tudi finančni kazalci ob zaključnem poslovnem obračunu za leto 1983 uspešni.

Za dosežen uspeh moramo pohvaliti vse delavce tozda PUM, saj smo se morali skozi vse leto ukvarjati s pomanjkanjem kvalitnih surovin in z ostalimi nevšečnostmi, ki so se pojavljale vsak dan. Prav nekvalitetne surovine in neustrezen vložni material so vzrok, da nismo izdelali nekaterih ulitkov v predvidenih rokih.

Letošnja planska obveznost količinske proizvodnje je za 11% večja od lanske. Vsekakor bo težavno izdelati toliko ulitkov, posebno še, ker se materialna oskrba še vedno ne izboljšuje. Vendar sta zagnanost in pripravljenost delavcev takšni, da ob zadostni zasedenosti z delom ne bi smeli dvomiti v uspeh.

V modelni mizarni zelo pospešeno izdelujemo model za ohišje dizelskih motorjev, ki jih bomo izdelovali za pogon rečnih ladij za Sovjetsko zvezo. Končujemo tudi izdelavo več modelov za HE Fužine. Obenem pripravljamo izdelavo modelov za mline premoga za TE

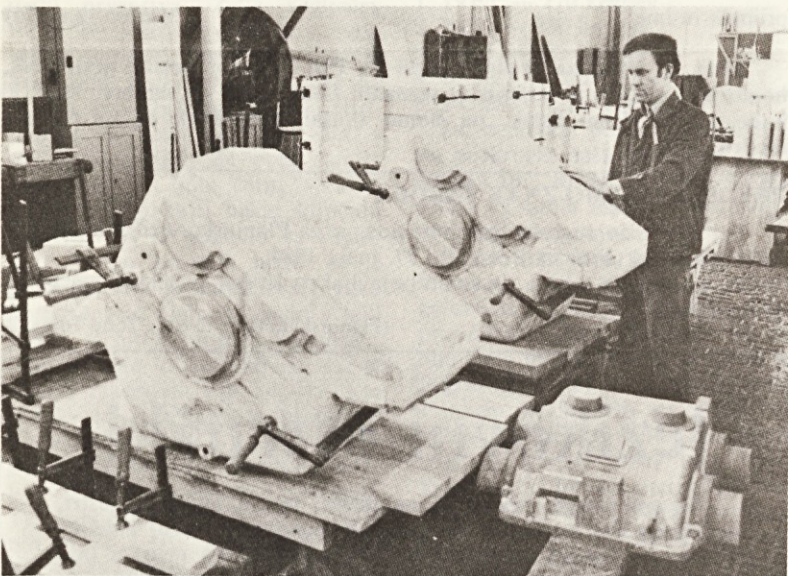
Kosovo.

V livarni sive litine nadaljujemo z izdelavo ulitkov za dizelske motorje naše proizvodnje pa tudi za Jugoturbino iz Karlovca. Poleg tega izdelujemo tudi ulitke za viličarsko in turbinsko proizvodnjo.

Livarna specialnih litin uspešno nadaljuje izdelavo ulitkov za Rudnik Majdanpek, posebno hitimo z izdelavo velikih konusnih oblog iz manganskih jeklenih litin. Glede na zasedenost z naročili je čutiti pomanjkanje takšnih ulitkov, ki se formajo strojno. Medtem skušamo storiti vse, da dobimo čim več naročil z možnostjo strojnega formiranja.

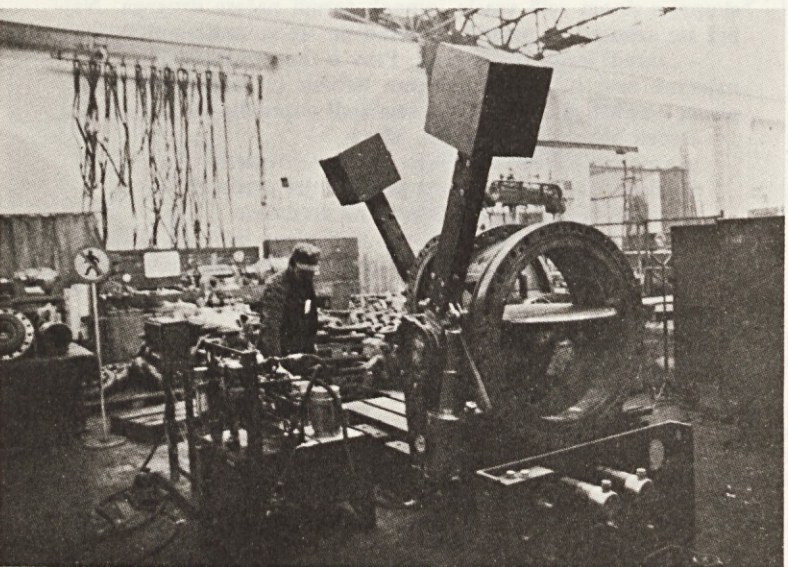
V livarni jeklenih ulitkov je izredno težka problematika izdelave ulitkov. Uporaba slabših kvalitiet peskov in formarskih premazov nam povzroča zelo veliko pripečenost peska na površinah ulitkov. To pa zahteva veliko dodatnega dela. Sedaj pospešeno delamo ulitke za bagerske reduktorje za Sovjetsko zvezo. Istočasno nadaljujemo z izdelavo ulitkov HE Haditha, proizvodnja viličarjev in polarni žerjav. Za zunanje naročnike pa je zelo nujna izdelava ulitkov za Đuro Đaković, Brodogradilište Split, Minel Beograd in TE Tuzla.

A. Gruden

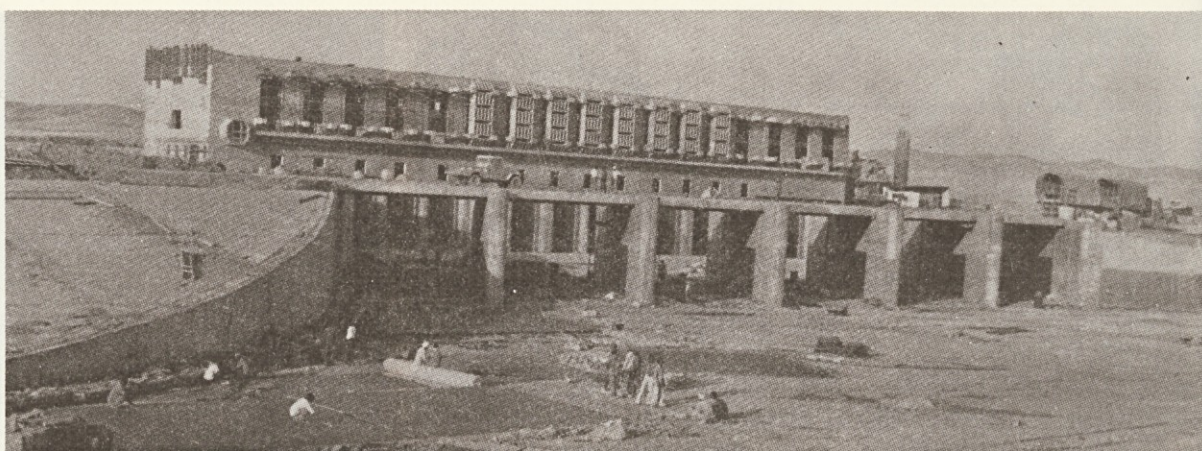


V sredini januarja smo izdelali dva kompletna modela za ohišja reduktorjev "RENK". Navedene reduktorje bodo dokončali v Zvezni republiki Nemčiji, nakar pa bodo dobavljeni skupaj z našimi dizel motorji "Dunav brodu" Beograd, kjer izdelujejo rečne ladje za Sovjetsko zvezo.

TOZD montaža



Prve težko pričakovane metalne lopute 1100 mm za črpalno postajo Kirkuk v Iraku (Foto: T. Š.)



Vstopni del črpalne postaje SS I. v Kirkuku (Foto: H. Bunič)

Delo na terenu v letu 1983

Leto je naokrog, januar pa mesec, v katerem seštevamo rezultate preteklega leta. Ali smo uspešno poslovali? Kaj bi lahko storili, da bi rezultati bili boljši? V čem so bile največje težave in kako jih odpraviti v bodoče? Ta in podobna vprašanja si postavljamo ter skušamo na njih odgovoriti.

Največje probleme pri izpolnjevanju pogodbenih in dogovorjenih obvez z naročniki so nam povzročale znane težave pri nabavi materiala in delov, posebno tistih, ki so vezani na devizno plačilo — uvoz oz. devizno participacijo. Posledice teh težav so bile kasnitve pri montažah in remontih, večji stroški ter večji izpad pri proizvodnji električne energije.

Redukcije so nas ponovno opozorile na kritično pomanjkanje elektrike, zato si bomo v bodoče morali vsi — od zveznih organov do izvajalcev in naročnikov — bolj prizadevati, da bi hitreje iskali rešitev v kritičnih trenutkih in zastojih.

Tudi v letu 1983 nam ni uspelo realizirati drugih sistemskih rešitev izvajanja remontov in posodobitev starih agregatov. Reorganizacija je postala nujna, saj je v sedanjih energetskih razmerah nesprejemljiv sedanji "ad hoc" sistem. Potrebno bo še precej dogovarjanj in iskanj v Litostroju, kakor tudi pridobitev naročnikov za sodelovanje ter združevanja sredstev. Predvsem moramo čim hitreje najti ustrezne in sprejemljive rešitve za serijsko in ceneno izdelavo malih turbin.

Pregled opravljenih del na terenskih montažah v letu 1983:

Montaže novih objektov:

Turbine:

RHE Obrovac. Montažo opreme smo začeli že leta 1981. Lani so naši monterji nadaljevali montažo obeh turbin, sistem drenaže hlajenja ter regulacije. Prvi agregat je v zadnji fazi montaže, pri drugem je predana v montažo "prosta gred". Tudi vodostanska loputa je že na svojem mestu, potrebno jo je le še oživiti.

HE Solkan. Montažo opreme v tej HE smo začeli leta 1982. Pri prvem agregatu smo predali "prosto gred" za montažo generatorja, pri drugem je na vrsti montaža gonilnika in drugih vrtiljivih delov turbine. V končni fazi montaže je ostala oprema strojnice ter drenaža in hlajenje.

Male HE:

Oprema je v glavnem zmontirana v štirih HE, vendar nobena še ne obratuje. Težave so večje kot bi smele biti, tudi predolgo se rešujejo. Največje težave verjetno povzroča slabo sodelovanje med izvajalci oziroma med Litostrojem in kooperanti. Problemi se rešujejo in upati je, da se v bodoče ne bodo več ponavljali.

V tujini smo v preteklem letu nadaljevali z izdelavo in vgradnjo sesal-

nih cevi v HE Hadithi v Iraku. Sedaj je vseh šest cevi postavljenih. Izdelano je tudi nekaj rezervoarjev, za olje, vgrajeno precej drenažnih in hladilnih cevi. Sledi montaža konusov sesalnih cevi, podstavkov predvodilnih lopat ter oblog spiral.

V HE Swan Lake na Aljaski sta obe turbini pripravljene za obratovanje. H koncu gredo dela na elektro opremi, zaključek del je odvisen od domačih montažerjev, saj mi opravljamo samo nadzor nad montažo naše opreme.

Trije naši monterji so v HE Tiss Abbai (Etiopija), kjer montirajo Francisovo turbino z močjo 4 MW. Pri svojem delu se srečujejo z velikimi težavami, od nastavitvenih ter prehrabnih problemov do težav s prevozi, pozne dostave orodja na gradbišče itd.



BOVA VIDELA, ČE KAKŠEN KLJUČ PAŠE.

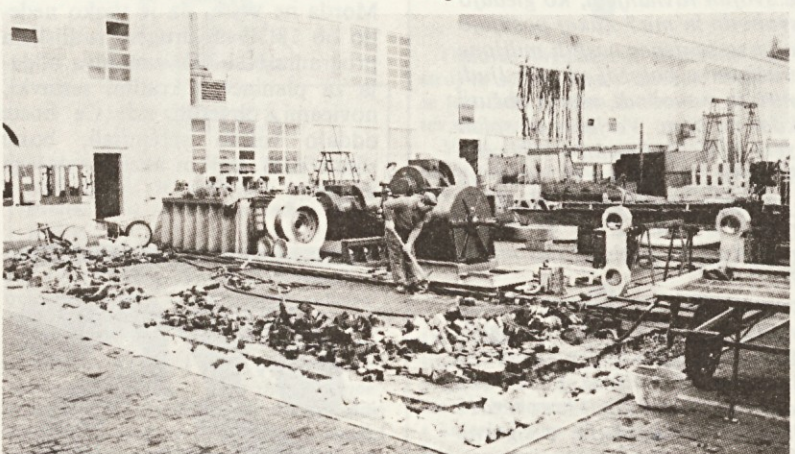
ČRPALKE:

ČP Kiruk — Irak: Dela na tem gradbišču kasnij tako pri gradbenikih kot tudi pri montaži opreme. Naši monterji so zmontirali vse rešetke in vodila zapornic, dvigala, del drenažnih cevi. Ekipa smo začasno (do prve dobave loput in črpalk) zmanjšali. Delo v tovarni kasni zaradi dolgega čakanja uvoznih delov.

Montažo ali nadzor nad montažo črpalk smo v letu 1983 izvajali še v Rudniku soli Tuzla, Mostogradnji in Ivan Milutinović Beograd, Vodovodu Beograd, Vodovodu Ljubljana, ČP Puškaš Knežev, Solana Ulcinj, Vodovodu Sežana.

DVIGALA:

Montirali smo dve dvigali v naši novi jeklolivarni, v RHE Obrovac smo montirali dvigalo 40 Mp v prostoru kroglastih zasunov, v HE Orlovac dvigalno napravo za remont regulatorjev tlaka, v JE Krško žerjavno progo in žerjava 15 Mp in 2 Mp in v San Salvadorju sta naša nadzornika izvršila primopredajo petih montiranih dvigal.



Zaradi večjih gabaritov za HE Haditha smo bili prisiljeni povečati montažni plato. V prvi fazi je bilo potrebno narediti izkop za montažo dodatnih plošč. V naslednji fazi pa bomo vgradili in montirali te dodatne plošče. (Foto: E. L.)

REMONTI IN POPRAVILA

Remonti in popravila

V avgustovski številki našega glasila smo zapisali, da je leto 1983 leto remontov. Težave in pomanjklivosti pri remontih smo lahko prebrali v novembrskem časopisu, zato navajam le opis večjih remontov:

JE Krško: sodelovali smo pri prvem rednem remontu. Servisirali smo dvigala in črpalke domače in tuje izdelave. Specifičnosti remonta jedrske centrale so bile tudi že opisane v časopisu Litostroj.

Izvršeni so bili remont v naslednjih hidroelektrarnah:

HE Zakučac: generalni remont in posodobitev agregata B, predelava mazalnega sistema in centralnega mazanja na samomazalni sistem.

HE Slap Zete: generalni remont agregata.

HE Jajce: generalni remont agregata. HE Orlovac: sanacija vseh treh regulatorjev tlaka.



BOVA VIDELA, ČE KAKŠEN KLJUČ PAŠE.

HE Vinodol: popravilo in obnova treh zvonastih zasunov za glavne agregate. HE Tito Gostivar: rekonstrukcija in popravilo glavnega kroglastega zasuna. HE Rijeka: sanacija obtočnega voda servomotorja lopute, rekonstrukcija povratnih vez, popravilo ležajev. HE Peručica: popravilo servomotorjev igel.

HE Moste: popravilo lopute in tlačnega regulatorja, delna rekonstrukcija vodilnika.

Manjša popravila in nastavitve so bile izvršene še na drugih HE: HE Rama, HE Gojak, HE Kalimanci, HE Piva, HE Bajina Bašta, HE Formin, HE Varaždin, HE Mežica, HE Plave, HE Čakovec, HE Golubič itd.

Tudi na področju dvigal in industrijske opreme smo opravili nekatere remonte in popravila: DIP Novoselac — remont dvigala, Merkur Kranj — popravilo viličnega dvigala, Veliki Krivelj — rekonstrukcija pastorka na tretjem mlinu itd.

Naši monterji dizel motorjev so na terenu (v ladjedelnicah) agregatirali motorje in odpravljali nekatere napake v poskusnem pogonu.

Na terenu je bilo povprečno 70 do 80 monterjev mesečno, od tega povprečno 35 v Iraku.

O delu v tujini se na osnovi že veljavnega družbenega dogovora pripravlja Samoupravni sporazum, ki enotno urejuje pogoje in merila pri delu v tujini. Ena bistvenih novosti je poenotenje kriterijev za delitev osebnih dohodkov, ki po novem ne bodo več odvisni od sprememb tečaja dolarja, temveč bodo rezultat dela ter pogojev dela. Pogoji dela ter specifičnost razmer v posameznih deželah bodo ovrednoteni s količnikom države ali skupine držav. Sprememba pomeni tudi "znižanje" osebnega dohodka, ki je trenutno v nesprejemljivo visokem razkoraku z osebnimi dohodki v DO. Vendar bodo tudi po novem osebni dohodki stimulativni ter odvisni od vloženega dela.

M. Čepur